

Свеска II.

Сарајево, фебруар. 1890.

Год. IV.

Власник: АЕМ. Консисторија.

Уредник: Ђ. Петровић, свештеник.

Број 1835. еке 1889.

Окружница.

*Пречасним протама и надзирашћима протопрезвитерата и свему часном свештенству
Дабро-босанске Епархије.*

Бивало је прије, да су по некад неки свештеници ове Епархије, од грађанског суда, били осуђивани због криве заклетве и свједочанства, због благосиљања бракова двоженства и т. д.; али од кратког времена, т. ј. од неколико мјесеци, десило се на жалост, да су — како је консисторија службено извијештена, осуђени и у затвор стављени: 2 свештеника, 1 јеромонах, 1 архимандрит, и опет 2 свештеника, и то прва тројица, како се наводи: „ради бунења против владиних области, и против појединих органа владиних“, и „ради престапа против јавному миру и реду“; четврти „ради увреде Његовог Величанства“; пети „ради убијства“, а шести „ради злостављања једне жене“.

Није ли, да на те и таке пријаве, човјеку памет стане, и да се згрози?!

Јер ти догађаји остају забиљежени у казненој хроници ове земље, па ће у будућности служити као доказ, а и данас може ко пресуђивати: да су наши свештеници на тако ниском степену умног развитка, и религиозно-моралног образовања, да не само не појимају и не врше своје високе и велике дужности свештено-пастирске, него да као опаки и покварени људи поступају и зла чине; против правила и одредаба цркве своје гријеше; лажно свједоче; криво се куну; не поштују земаљске старјешине; лојално се не понашају; опијају се, и у пићу нарушавају мир и ред; те због неколицине неваљалих и покварених, пада љага и на друго свештенство, па и на православни народ, који су доиста и разборити, и невини, и мирни као незлобиве овчице.

Духовна власт одавна је почела радити на поправци и побољшању свештеничког стања; али мало се за то хаје. Многим се дава награда и припомоћ, али то не ће да се призна. — Консistorија учинила је са своје стране предлог, али некима није повољан; а ко ће свијету угодити? па баш и да јест, зар свештенству не може шкодити, кад се с мјеродавне стране може човек бојати приговора, да свештенство не заслужује боље?; а истину рећи, има да се и народ против појединих свештеника основано и жали и тужи.

Истина је, да је у овом добу положај нашег свештенства са сваке стране врло тежак и мучан; јер неке може загорчати дане пакост и мржња људска; али кад знамо како стоји свештенство, и да је подложно огромној одговорности: према Богу и Цркви православној, одговорности према владоцу и грађанској власти, а поред тога да се сваком парохијанину, и чељадету, задовољена дати има, шта друго, пита се, и преостаје свештенику, него трудити се свом снагом, да се тако разноврсној дужности што боље одговори, те одбије случајне или намјерне насртаје, с којима се циља, да се свештенички углед пред свијетом омаловажи!

Ето, то даде повода, те се овијем наређује протопрезвитерима и надзиратељима, да своје подручно свештенство чим прије сазову, и свима гори наведено предоче. Услед чега се свакоме најозбиљније препоручује, да се сваки својој свештеничкој дужности потпуно ода, и најсавјесније одазива, клонећи се свега и свачега, што би кога могло у биједу довести, а достојанство српско-православног

свештеника — окаљати. А то је могућно постићи само разумним поступањем, и врло обазривим обхођењем у данашњим приликама, кад је свако упро очи на рад и понашање свештеника, и кад ничији и најмањи преступ не може олако проћи.

А да свештенство у својој задаћи сигурније и темељитије становиште заузимало буде, и да корача правцем, који ни једног свештеника не ће довести до неприлике ни у којем погледу, овим се налаже, да се држе свештеничке свједнице барем тромјесечне,¹⁾ у свима протопрезвитератима ове Епархије, и да се заведу и започну и ондје, гдје до сад нијесу држане; јер у сједницама, међусобним обавјештајем о дневним приликама и потребама, као и говорима, и читањем саборских правила и наредаба, — усавршење се постизава. — Та виноград Господњи обрађујмо сви уједно, ревно, и не дајмо да се запарложи! Вели се, да „у сваком житију кукоља има“, али свештенство мора бити чисто; то сјеме мора да је као злато. — Имај вазда у памети, свештениче, да је промисао Вишњега, изабрао те између многих, и поставио међу људима на најодличније мјесто, да проповиједаш и учиш свијет вјечној истини Христове науке, и приводиш га к Богу; па не ће бити узрока ни да на земљи сркнеш горке жучи — казне; не дај, дакле, да се због твоје слабости, и мана људских, застиди Српско-православна Црква, Српски Народ.

Из АЕ. Митрополитске консисторије,
У Сарајеву, 23. октобра 1889.

АЕ и Митрополит Дабро-босански:
Ђорђе Николајевић.

¹⁾ По већином сви су протопрез. уреди усвојили да се држе двомјесечне, а неки и сваког мјесеца.

Број 962. еке 1889.

Окружница.

Пречасном српско-православном свештенству Херцеговачке Захумске Епархије.

У савезу Наше окружнице од 8. јануара 1889., број 28, доставља се до знања свему Нашем, пречасном свештенству, да ће од идуће године почети излазити црквени лист, „Источник“ у мјесечним свескама (броширан) од 2½ табака досадашње величине, са годишњом цијеном од 4 форинта а. вр., а под насловом, „Босанско-Херцеговачки Источник“.

Да би овај лист могао према својој програми успјешно напредовати и благотворно дјеловати давајући нашем неуком — у већини — свештенству најнужнијег знања и показујући му правац, кога ће се држати у вршењу својих тешких свештеничких дужности, као први и најпозванији чувари светиње и чистоте наше св. православне вјере и њезиних установа, а његовати и развијати чувства миле српске народности; да би му се

дакле зајамчио и даљи његов опстанак: потребна му је како морална тако и материјална потпора у првом реду свега Нашег српско-православног свештенства, — коме је овај лист и намијењен.

Зато Вам свима, пречасни свештеници, најтоплије препоручујемо: да се сваки преко дотичног проте или надзиратеља претплатите на овај духовни лист.

Претплату треба уредно и на вријеме слати уредништву листа.

Уједно препоручујемо нашем млађем свештенству, и свима који су вјештији перу, нека се потруде и по који прилог или чланак ма у ком виду, било црквено-моралног садржаја, или дописа, старина и т. д. у лист дописују.

У Мостару, 28. децембра 1889.

А. Е. и Митрополит херцеговачко-захумски:

Серафим.

Број 34. ех 1890.

МХЗ.

Окружница.

Пречасном свештенству и српско-православним општинам Наше Богом храниме Херцеговачко-Захумске Епархије.

Љубљена паство!

Благодат вам и мир од Бога Оца нашег и Господа Исуса Христа да умножитеја. (Кор. II. 1, 2).

Најпријатнија и најплеменитија дужност људска је та: да се с благодарношћу сјећамо својих учитеља, који су нам отварали врата духовног живота, знањем и науком просвјетљавали наш разум, и мудрим поукама за живот развијали у нама умну снагу и будили у срцу племенита чувства, а примјером свога врлога живота оштрили нашу моралну

страну, у тој лијепој намјери: да у нама развију човјека — корисна члана државе и људског друштва. А колико ли смо тек обвезани светом успоменом и благодарношћу спрам онијех великијех учитеља читавијех народа, који су све дане свога живота проживјели у славу Божију, проповједајући ријечима Слово Божије, учећи народ познавати, поштовати и љубити Творца васионе, Његова божанска дјела и Његове свете заповиједи, а својим светим дјелима претходећи примјером узвишеног хришћанског морала и човјечанских

врлина, и то све у тој светој и узвишеној циљељи : како би с тврдом вјером у Бога — исповиједаног у Триличности — жарком љубављу према Његовој светој вољи и синовском послушношћу при вршењу светих заповиједи, и најпошље, с непоколебивом надом на будући вјечни живот : овај привремени земни живот, — живот искушења — провели у „Страху Господњем“ том „Почетку Премудрости“, те као најплеменитија Божија створења извршили свој задатак и спремили се да у загробном вјечном животу будемо удостојени „вјенцев слави в царстви небеснем.“

Оваки учитељи одиста су велики дар и милост Божија не само за оно доба и оно људско покољење, у коме су проводили дане свога светитељског живота на земљи, већ и за најпознија времена и нараштаје, увијек свјежи и узвишени примјери : како се и на који начин прославља Бог на земљи, и како се испуњавају дужности човјека према Богу, ближњем и самом себи, свједочећи : које је благо најбоље и из које богате ризнице треба да га људство црпи — „Благо оном ко до вијека живи, имао се рашта и родити!“ А узорци хришћанских врлина тако су многобројни ! јер, то бијаху пастири добри који „што кажу ином и сами својим потврђују чином.“

Православна црква убиљежила је те великане у своје светитеље и посветила извјесне дане у њихов спомен а у славу Бога, те у те дане молитвама и пјесмама узноси њихова дјела и врлине, предочавајући „војујућој цркви“ примјер њихова хришћанског живота, ушљед кога су постали „достојни дјелатељи мзди својега“. Устима св. ап. Павла црква нас учи : „да се сјећамо учитеља наших, који су нам проповједали Слово Божије, и гледајући какав је био свршетак живота њи-

хова, да подражавамо вјери њиховој“ (Јевр. 13, 7).

Кад год Србин православне вјере чује или прочита овај савјет св. Писма, он ће се поред највећијех учитеља и угодника Божијих, сјетити своје дике и поноса, својег српског Учитеља и Просвјетитеља св. Савве, тог дичног сина нашег милог народа, првог српског архиепископа, тог најплеменитијег изданка владарског Немањиног дома, који је поникао од „оца Србије“ великог Стевана Немање.

Старо и младо, мушко и женско, богато и сиротно, учено и неучено, велико и мало, или једним изразом : „Све што се Србином назвало“ зна ко је био св. Савва, а већина српских синова и шћери знају и то : куд је ишао, шта је радио, како се за свој српски народ, за своју српско православну вјеру и цркву усрпешно борио против потајно сплетених мица српској самосталности и слободи, православној вјери и српско-народној цркви, кренувши поткочена кола српског напретка на пољу политичком и културном, ушутивши стазом мира и љубави, да се развија народни напредак у духу православља и српске народности.

У нашем српском народу а нарочито у „Војводини св. Савве“, у нашој „кршној Херцеговој земљи, живи свјеж и чио а у цуном јеку свијетао спомен српског светитеља и учитеља, који је благословио српска поља и ливаде, хришћанском вјером и љубављу спојио српска срца у једно велико и снажно православно срце, те је постало врстан дио велике православне цркве, тијем утврдио и црквом посветио овај основ јединства и цјелине српског народа и српских земаља, штоно га положи његов велики родитељ Стеван Немања, доцније прозвани св. Симеон Мироточац.

Науком и дјелима проповједајући јеванђеље мира и љубави, св. Савва је постигао и његова је заслуга то : што се у српском народу утврдила православна вјера, која се у времену тако спојила са српским народом и његовијем народнијем обичајима, да је православље постало појам и исраз српства, а српство опет православља ; његова је заслуга, што се поред цркава и у манастирима заметнула српска школа и процвала црквено-народна књижевност, па је тај исти његов дух непрестано лебдио над манастирима и српском књигом, да су свете задужбине и у најцрпње дане Србинове патње биле уточишта и извор српске књиге и српске свијести : заслуга је тог великог српског учитеља, што се на оној чистој љубави, што ју је он посијао међу рођеном браћом и српским народом, — учврстио српски престо и на њему народна династија, и што је под управом славне и свете лозе Немањине ојачала српска свијест, оснажила се српска државна идеја и српске земље развиле се у велику и моћну државу на Балканском полуострову.

Ко би побројао заслуге светитеља Савве ; ко ли би му исплео вијенце похвале и славе ? Но поред осталијех небројених заслуга његовог духа споменућемо још и то : што је светитељ ријечима, дјелима и животом толико се узвисио у хришћанском светињачком животу, да је остала у народу тако дубоко у срце ужљебљена успомена на њега, да и данас српски народ као православан живи, али живи светитељем Саввом !

Та успомена на њега и његова дјела уз припомоћ православља утврдила је српску свијест, да је ни петстогодишња патња, ни мучно доба тешка робовања није могло угушити ни искоријенити,

већ се свјежа и чиста и до наших времена одржала и у аманет нам предана, да је и ми очувамо и нашим синовима и унуцима у аманет предамо.

Велика је сила вјере ! Велика је моћ Србину успомена просвјетитеља српског св. Савве ! Јер се том успоменом одржао наш српски народ, и што год се више буде развијала, што год боље буде јачала та света успомена у срцу Србина и Српкиње, тим ће се већма разгоријевати све то жешћа и жешћа љубав према православној вјери, према српској народности, према својој школи и књизи, тима дојиљама Српства, тима аманетима светитеља Савве ! Та у том аманету и лежи залог наше наде, јер је у њима зајамчен и опстанак нашег народа, као православног, као српског народа !

* * *

Поздрављајући Наше српско-православно свештенство, поздрављајући Наш мили српски народ, поздрављајући „Војводину и колијевку св. Савве“, нашу дичну домовину „кршну Херцег-земљу“, а с молитвом и благословом на уснама Богом повјереном Нам милом народу — Нашој љубљеној пастви — налазимо е је умјесно, да напоменемо и препоручимо народу и свештенству, да дан успомене овог великог српског сина и учитеља св. Савве (14. јануара) достојно његовом важном значају молитвама и пјеснама прослави у цркви и школи, а прослављајући тај свијетли спомен, да вјером у Бога, којом је вјеровало св. Савва и његовом жарком љубављу према православљу и народности, према српској књизи и народним обичајима — сваки Србин и Српкиња, Српче и Српкињица загрије своју вјеру и љубав према православљу и прама милој нам народности, вршећи

дужности као православни хришћани, као свјесни Срби, чувајући св. аманет, што нам га остави велики светитељ и учитељ св. Савва, који се је непрестано и својски бринуо, подизао и унапређивао српске цркве и српске школе, и у њима његовао, развијао и утврђивао православље и српску књижевност.

А да би се пак спомен и празник нашег општеноародног светитеља и првог српског Архиепископа и учитеља, српско-православног светитеља Савве, што боље, љепше и што величанственије а по свјема мјестима Наше Епархије једнако прославио и прослављао, нужно је да препоручимо и наредимо нашем драгом свештенству и поштованим црквено-школским општинама, да:

Гдје има црква тога дана одслужити се по „Србљаку“ божествена служба светитељу Савви и да свештеник на „Великом Входу,“ последије спомена владоца, архијера и свију християна, спомене још и ово: „Помјани Господи ктитори и приложници свјатаго храма сего и приложници училишч наших, паставници и учитељи, ученици и ученицах,“ и т. д.; а на „Причасној“ да сваштеник говори бесједу сходну овоме дану.

По свршетку божествене Литургије свештеник с крстом у руци (или више њих) у црквеном одијелу са литијом и школском ђецом и народом, гдје има школа поћи ће из цркве у школско здање и ту ће свршити мало водоосвећење, па пошкропити водицом присутни народ и све школско здање, а за тијем осветити панахију (кољиво-вариво). — Док свештеник шкропи водицом, дјеца школска пјевају „Ускликнимо с љубављу светитељу Савви“. Послије отијеване пјесне св. Савви, један учитељ или који други члан одбора, општине или грађана може говорити сходан говор. — По свршеном говору дијели се народу и дјеци освећено вариво.

Препоручујемо свему свештенству и миломе народу да ову Нашу наредбу по могућности што тачније изврши, како би се овај важни празник и свечани дан по нашу православну цркву и српску школу достојно његовом значају прославио.

Свештенство нека ову окружницу народу у цркви прогласи.

Примите сви поздрав и очински благослов вашег смиреног богомољца.

У Мостару, 6. јануара 1890.

АЕ Митрополита Херцеговачко-захумског:

Серафима Перовића.

Одломак из црквенога права.

О црквеној јерархији

(Наставак.)

§. 10. Ко има право да рукополаже?

Право да рукополаже има *архијереј*, као апостолски прејамник, правилно изабрани и посвећени.¹⁾ Но правила црквена недопуштају му, да прелази преко својих граница, у туђу област, да тамо рукополаже, или у својој епархији да

рукополаже, туђе свештеничке кандидате, осим кад га замоли и позове власни архијереј.¹⁾ По правилу 7. Теофила александриског, чин посвећења треба да се обавља у присутности *свештенства и народа*. Не смије бити нико рукоположен, ако није прије одређено мјесто, гдје ће рукоположени да врши своју свештеничку дужност.²⁾

¹⁾ Тим. 5: 22; 2. Тим. 1: 6; ап. пр. 2; Прав. исп. д. 1. одг. 103; књ. о дужн. §. 117.

¹⁾ Ап. пр. 35; ант. саб. пр. 9. 13. 22; сард. саб. пр. 3.
²⁾ Халк. саб. пр. 6.

WWW.UNILIB.RS

Кад обави владика рукоположење, треба да изда *свједоуду рукоположења*, и у њој назначи: име, презиме, мјесто рођења човјека, који је рукоположен; за тијем: годину, дан и цркву, у којој је обављено рукоположење. А кад га спрема на мјесто његове будуће службе, на парохију, издаје му *синђелију*,¹⁾ и тијем га у смислу правила црквених,²⁾ веже за одређено мјесто, које после не може оставити без допуштења или отпуста од стране позване власти.³⁾

¹⁾ Диплому, декрет.

²⁾ Ап. пр. 14. 15; 1. ник. саб. пр. 15. 16; халк. саб. пр. 20; ант. саб. пр. 16; сард. саб. пр. 1. 2.

³⁾ У правилама се спомињу црквени „листови мира“ и „листови препоручени“ или потврдни (ап. пр. 33; халк. саб. пр. 11. и 13.). Лист мира је писмена свједоуба, коју издаје црквена власт некој особи, кад полази куда на пут, да је добра и ваљана. Издавао га је: а) Епископ клирику, који је желио да пријеђе из једне епархије у другу; или митрополит епископу, који је полазио на неко вријеме из своје епархије. Оваки лист зове се и отпуста по томе, што власни епископ средством њега отпушта својега клира из епархије своје, т. ј. допушта му, да пријеђе у службу друге епархије; б) Митрополит епископу или патријарх митрополиту, кад полази к' цару, да докаже, да је дошао са знањем својега старијега. Без оваког листа нико није смио цару ићи (ант. саб. пр. 11; карт. саб. пр. 106.); в) Епископ сиромашним људима, ради тога, да се посвједочи, да су заиста сиромашни и да требају помоћи од других. Без листа мира не треба да се прими никакав странац, говори 7. правило антиохијског сабора.

Препоручни листови су такођер издавани у разнијем приликама. У св писму спомиње се препоручни лист као свједоуба, коју је морао имати код себе сваки учитељ од власти, којој је подручан, да се види, да је способан за своју службу (2. Кор. 3: 1.) У истојем смислу назване су у 33. апостолском правилу и 13. правилу халкидонског сабора препоручни листови свједоубе, које је издавао власни епископ свештеним особама, да се види, да су законито рукоположена, да имају право екуда да служе, и на коме су јерархичком ступњу. Без препоручног листа од стране власног архијереја није смио ни један клирик да служи ван своје епархије или својега града (ер. ап. пр. 12; трул. саб. 17.) У крмчији квини зову се оваки препоручни листови: ставилнаја посланија. По 89. правилу картагинског сабора морао је добити препоручни лист сваки, одмах по рукоположењу. У њему је морала бити назначена година и дан рукоположења, име владоца, и за тијем је свједовао прави потпис архијереја, који је рукоположење обавио. Ова је наредба имала тај смисл, да се зна, које старији, ко ли млађи. Данас би имала замјенити оваке препоручне листове свједоуба рукоположења, коју напријед споменусмо. — Препоручнијем листовима звале су се још свједоубе, које су издаване клирицима: а) Који су полазили у другу епархију, а били су прије одлучени, или се сумњало о њиховом добром владању, да се посвједочи, да су ослобођени од одлучења или пријекора; б) Који су били лажно оптужени због каквог пријеступа, да се посвједочи, да су били оклеветани и ушљед тога од суда правим проглашени (види Милашево тумачење правила 11. и 13. халкидонског сабора).

Званични црквени зборник руске цркве: Књига правила (види алфавит на крају у изд. од год. 1862.), представља разне врсте листова или грамата, што се спомињу у правилима, под овимјем именима: 1) Грамата представитељнаја, без које се не може примити никакав стран епископ, презвитер или ђакон (ап. пр. 33.), туђи и непознати свештеници не могу служити (халк. саб. пр. 13), одлучени свештеници или свјетовњак не смије се

Епископа рукополажу *три* или најмање два епископа, а потврђује га и на одређено мјесто спрема власни митрополит.¹⁾ На једној литурђији може бити рукоположен само један епископ, презвитер и ђакон, а никако више епископа, презвитера и ђакона.²⁾ Епископско рукоположење бива пошље *трисвете пјесме*, презвитерско пошље *херувимске пјесме*, а ђаконско пошље освештања часних дарова, по *достојно јест*.³⁾ Два рукоположења на исти степен не смију бити, осим, ако је прво од јеретичког владике обављено.⁴⁾ Међу појединим степенима треба да протече неко вријеме, да се црква увјери о чистој вјери и сталности свештеног лица. Стога правила забрањују, да се ко рукополаже на брзу руку и на *прескок*.⁵⁾

§. II. Какве су пошљедице рукоположења?

Са рукоположењем или чином свештеничким скопчане су неке дужности и нека права.

1. Дужности, које постају за човјека по његовом рукоположењу, не односе се само на његове свештене радње, него и на владање и на врлине, које треба да га сад красе у много већој мјери, него прије рукоположења; за тијем: на његов спољашњи изглед и ношњу, по којој се познаје, да је свештеник. Према овојем треба:

а) Да је спреман и вриједан да учи и васпита свој народ; б) да је бистар, паметан, поштен кротак, миран, гостољубив и милостив; в) да се не предаје игри, пијанству и свађи; г) да не

примити од другога (ап. пр. 12.) — 2) Грамата прагматическаја, (види халк. саб. пр. 12.) — 3) Грамата царескаја (халк. саб. пр. 12.) — 4) Грамата мирнаја, без које се не може примити никакав странац (ант. саб. пр. 7.) — 5) Грамата правилнаја, коју издаје епископ свештенику, кад полази на пут, поклоњене у св. мјеста (лаод. саб. пр. 41.) — 6) Грамата ставленаја, коју добијају рукоположени од оцијех, који их рукополажу (карт. саб. пр. 89.) — 7) Грамата отпустителнаја, коју издаје првостолни епископ епископу, који се креће на пут на дуже вријеме (карт. саб. пр. 23.), или епископ свештенику, кад полази цару; митрополит епископу и т. д. (ант. саб. пр. 11; карт. саб. пр. 106.) — 8) Грамата увољнителнаја, која се даје, кад прелази свештеник из једне епархије у другу (трул. саб. пр. 17.) — 9) Грамата соборнаја (в. пр. 85. карт. сабора).

¹⁾ Ап. пр. 1; I. вас. саб. пр. 4; VII. вас. 3; ант. саб. пр. 19. 23; лаод. пр. 12; карт. пр. 49; тум. Валс. на ап. пр. 1.

²⁾ Ђакон може бити рукоположен и на литурђији пређе освешенијех дарова (Сим. Сол. одг. 56. ср. Новјаја Скрижаљ д. 2. гл. 10. §. 14.)

³⁾ Нов. скр. д. 3. гл. 6. §. 6.

⁴⁾ Ап. пр. 68.

⁵⁾ Сард. саб. пр. 10; ирводр. саб. пр. 17.

⁶⁾ 1. Тим. 3: 2; VII. вас. пр. 2.

⁷⁾ 1. Тим. 3: 2: 3.

⁸⁾ 1. Тим. 3: 3; ап. 27. 42. 65.

буде лакѓм и среброљубив; ¹⁾ да pazi на своју кућу и дјецу, која треба, да су му побожна и послушна и да не држи у кући жене, које су под сумњом; ²⁾ да не узима на себе свјетске дужности, какву трговину или радњу, која се противи његовом достојанству и смета његовом позиву, *јер се не може служиши двама господарима*; ³⁾ да се не одаје свјетским уживањима као: игрању карата, лову, лакрдијашким представама, плесовима, свадбовању, коњаничким тркама и позоришним играма. ⁴⁾

б) По учењу апостола Павла мужу је срамота, ако гаји дугачку косу. ⁵⁾ Стога су прва четири вијека носили *кратку косу* сви вијерни, свештеници и свјетовњаци. Дугу косу носили су варвари, ⁶⁾ а осим њих још неки пустињаци из таштине и притворства, мислећи, да ће својим необичнијем изгледом стећи поштовање у градовима, по којима су често ходали. Таке су људе црквена правила осуђивала и заповиједала им, да се ошишају и да иду у свој манастир. ⁷⁾ Како *брада* већма одговара озбиљности и достојанству свештеничког чина, то су свештеници свију вијекова носили браду. Изузетак од тога обичаја учинило је пошље римско свештенство на западу, али на истоку је непрекидно носило и дан данас носи браду. — Што се тиче *одијела* свештеничког, можемо казати, да се за првијех пет вијекова није разликовало кројем од одијела осталијех људи. Правила црквена захтијевала су само толико, да се одијева свештеник просто и скромно, а да се клони раскошности, тјелесног накита, мазања мирисавим супетанцијама, бојења и глацкања косе. ⁸⁾ Боја одијела била је такођер различита, како је гдје био мјесни обичај; но

¹⁾ 1. Тим. 3: 3; ап. пр. 44; I. вас. пр. 17; трул. пр. 10; лад. пр. 4. карт. пр. 5. 16

²⁾ 1. Тим. 3: 4; I. вас. пр. 3; трул. пр. 77.

³⁾ Ап. пр. 6. 81. 83; халк. пр. 3; трул. пр. 9; карт. пр. 16. — Не смије крчмити т. ј. сам у крчми радити и служити по Аристовом и Валсамоновом тумачењу на 9. прав. трул. сабора. Посао, који доликује свештенику и часна зарада препоручује се и похваљује по прав. 15. VII. вас. сабора.

⁴⁾ Трул. саб. пр. 24. 50. 51. — У осталом правила имају у виду старе игре и представе, које су биле приређиване у част незнабожачких богова, на којима су се приносиле људске жртве и виђело свакојако неваљалство. Због тога је забрањено било ићи тамо свјема хришћанима (ср. трул. саб. пр. 62; лад. пр. 53, 54.)

⁵⁾ 1. Кор. 11: 14; ср. Зон. и Валс. тумчење на пр. 96. трул. саб. у моск. правилима.

⁶⁾ Н. пр. Готи у Шпанији, Алемани и т. д.

⁷⁾ Трул. саб. пр. 42. 96. и тум. Зон., Арист. и Валс. на та правила.

⁸⁾ VII. вас. саб. пр. 16. трул. 96. и његово тум. у моск. правилима.

по највише се употребљавало црно одијело. ¹⁾ Тек при крају седмога вијека утврђена је разлика између ношње свештених и свјетовних лица. Ту је разлику истакло 27. правило трулскога сабора овијем ријечима: *Никакав клирик нека не надијева одјеке, која му не приличи, ни кад у граду борави, ни кад иде на пут, него нека носи хаљине, које су већ одређене за оне, који клиру припадају; а који шако што учини нека се одлучи на једну недјељу.* — Данашње мантије примљене су од Грга у 17. вијеку. Црквеној власти спада у право и дужност, да пропише одијело за своје свештенство, имајући при тој радњи на уму и формацију земљишта, климатичне прилике, близину или даљину кућа и села, краја, у којему свештенство врши своју службу. ²⁾

2. Право, које добија човјек, кад ступи у свештенички чин, дијели се на право *имунитета* и на право на *награду* за обављање свештеничке дужности.

а) Под *имунитетом* разумије се ослобођење од некијех јавнијех дужности и терета, као н. пр. ослобођење од дужности војничке, од плаћања данка на црквено имање, од работе и т. д. — С почетка, па и кроз цио средњи вијек имунитет је уживала црква и свештенство у много већој мјери, него што га данас ужива у разнијем државама. ³⁾ Али треба знати, да је право, које свештеник ужива, дано управо цркви, која бира људе и даје им чин, а шњиме заједно и право, да раде о њезином развјетку и напретку. Стога се свештеник не може одрећи даног му

¹⁾ Блажени Јероним † 420. монасима препоручује, да носе са свијем црно одијело, а свјетовним свештеницима средњу боју између црне и бијеле.

²⁾ Од петог вијека почевши, морају се сви, који траже рукоположења, подврћи прије постригу или тонзури. Тонзура је исцрва била у обичају код покајника, за тијем је прешла као знак послушности и смирености ка калуђерима, а од овијех и к осталом свештенству, почевши од чатца. С почетка су се шишали до голе главе; пошље се подијелила тонзура у римску или Петрову и на грчку или Павлову. Римска тонзура била је шишање врха главе у наокруг, што је означавало Христов трнови вијенац; а грчка била је шишање главе спријед. У римској цркви одржала се до данас у истој форми, јер се њезини богослови позивају на дјела апостолска (21: 24. 26) и на посл. ап. Павла Коринћанима (1. Кор. 11: 14.) У православној цркви сведена је тонзура на крачање косе унакрет. Шишање врха главе у обичном животу трајало је дуго у разним крајевима и код православног свештенства, н. пр. у Русији (кољце) готово до 19. вијека; а код нашега свештенства у австро-угарској све до скоро. Кад је ђеленуш престао, престао је шишање врха главе; по свакако је то ишло у прилог римском обичају, као и подсијецање бркова, што је измишљотина римских схоластика.

³⁾ Негдје у већој, а негдје у мањој мјери.

права по својој вољи и уступити га другоме, већ мора да га употреби у свакој прилици, јер се тако врши задатак црквени. Стане ли радити другачије, тада му црква одузима право и повјерење. — По праву имунитета ослобођено је свештенство од: *работе, давања припреге*¹⁾ и *штана* са потребним намјештајем;²⁾ *туторства*;³⁾ од *војничтва*.⁴⁾ Свештенику треба указивати достојну почаст при свакој, а особито јавној прилици.⁵⁾ Ко увриједи свештеника, нарочито кад обавља послове божје службе, казни се са строгим затвором од једног до *шест* мјесеци; а ако је стијем скопчана и опасна, тада се казни са тешком тамницом од једне до *пет* година, а при великој злоби и опасности и до *десет* година.⁶⁾ Црквена правила казне са одлучењем.⁷⁾ — По црквеним правилима⁸⁾ суд над свештенством треба да врши црквена власт и у грађанским стварима. Грчко-римски владоци, и ако не сви у једнакој мјери, а и неки други владоци познијих вијекова, допуштали су епископима, да могу судити свештеницима и за грађанске пријеступе. Данас су све државе одбациле то начело, те тако свештеник спада у црквеним стварима црквеном суду, а у грађанским, грађанском суду. Али грађански суд треба да обзнани црквену власт, кад поведе и доврши казни поступак, да јој пошаље писмену пресуду са разлозима, који су јој за основ служили.⁹⁾ Ушљед осуде може свештеник да буде лишен награде и јавне или званичне службе, ал' чин му може одузети само онај, који

1) Форшана, комора.

2) Само војнички свештеник исте вјере треба да се прими у стан, ако је потреба и у опште могуће. (Наредба од 8. маја 1856. R. G. B. St. 21. Nr. 79.)

3) По австр. општем грађ. зак. §§. 192. 195. и 281. калуђери не могу бити тутори, а свијетовни свештеници могу, ако хоће.

4) По §. 12. привременог обранбеног закона за Босну и Херцеговину и по окружници зем. владе од 14. фебруара 1882. бр. 5065. опроштени су од војничке службе богослови и учитељи. По австр. закону од 5. децембра 1865. §. 25. не иду у војнике свештеници и богослови, но ови пошљедни само докле, док су у богословији и док вриједе као кандидати свештенички. Ако је војсци потреба од свештеника онда узима од оних свештеника, којима војничка, обавеза у опште није још изишла.

5) Н. пр. у суду му треба понудити пристојно мјесто да сједи и титулирати га, као што доликује његовом чину (Schulte: Lehrbuch des kan. Rechtes, 4. изд. стр. 92. у пр. 10.)

6) Види §§. 333. и 197. казниеног закона за Босну и Херцеговину од г. 1884. — Ср. австр. казни. зак. §§. 122. и 153.

7) Саб. св. Софије у цар. пр. 3; номок. у требнику пр. 79.

8) Халк. саб. пр. 9; карт. пр. 15. 28. 107.

9) Окружница зем. владе од 18. децембра 1882. г. бр. 37.348/III. ср. австр. закон од 7. маја 1874. §. 29.

му је и дао, и који има право да му да, а то је црква, т. ј. *епископ њезин*.¹⁾

б) Сваки јавни трудбеник има право, да иште награду за свој посао, да може живити и уредно се владати. На томе основу јавља се и питање о издржавању духовништва у цркви божјијој у исто доба, кад и уредба свештеничке дужности. У староме завјету Господ је наредио, да Израилљани, који су дошли у обећану земљу одаберу од свега својега имања десети дио у корист племену Левијеву, које је одређено било на свештеничку службу;²⁾ а Левити су били обвезани, да од свију својијех десетака дају десети дио својему првосвештенику.³⁾ Осим тога јеврејско је свештенство уживало *првине* од свега, што роди у земљи;⁴⁾ за тијем неки дио од жртвених приноса;⁵⁾ најпошље имаћаху засебне градове, гдје живљаху, и предграђа за држање стоке.⁶⁾

У новоме завјету нагласно је сам Христос Спаситељ пријеку потребу, да се свештенство уредно награђује, кад је рекао: *Посленик је достојан своје плаше*.⁷⁾ Апостол Павлао указао је и на средства за издржавање свештеника говорећи: *Не знате ли, да они, који чине свешту службу, од светиње се хране, и који олшару служе, са олшаром дијеле? Тако и Господ заповиједа, да они, који јеванђеље проповиједају од јеванђеља и живе*.⁸⁾ И заиста је прва три вијека хришћанска живило свештенство на рачун добровољних прилога у новцу и у разним природним приносима. Ориген⁹⁾ и Иринеј¹⁰⁾ свједоче, да су *првине* од плодова, што су хришћани приносили, служиле за припомоћ свештенству. Ове су првине и пошље трајале, као што се види из неких правила црквених.¹¹⁾ Кипријан и Тертулијан свједоче, да су вијерни и за вријеме гоњења, кад

1) Осим наведенијех повластица постоје још и ове олакшице: свештеници и манастири у Босни и Херцеговини не плаћају порез: 1) на 100—150 комада ситне стоке, по наредби зем. владе од 31. јануара 1881. бр. 1814.; 2) на столарне приходе или таксе, по нар. зем. вл. од 25. јануара 1882. бр. 23. 596. и 3. септ. 1883. бр. 11.946; и 3) на потпору, коју добију на годину дана.

2) Број или 4. књ. Мојс. 18: 21.

3) Мојс. књ. 4. гл. 18: ст. 28.

4) Мојс. 4. књ. гл. 18. ст. 12—17; 5. књ. гл. 18: 4.

5) Мојс. 4. књ. гл. 18. ст. 8. 9.

6) Мојс. 4. књ. гл. 35. ст. 2—6.

7) Лука 10: 7.

8) 1. Кор. 9: 13. 14.

9) Ориген књ. 8. против Целса.

10) Књ. 4. гл. 32, в. Schaguna: Compendium des kan. Rechtes стр. 225.

11) Ап. пр. 3. 4; тр. саб. пр. 28; карт. саб. пр. 37.

је веома тешко било држати богослужење и доносити прилоге за свештенство, прилагали седмично и мјесечно. Од седмичних прилога набањало се је, што је потребно било за богослужење а од мјесечних плаћали су се свештеници и други црквени служитељи. Тертулијан тврди, да је онда све свештенство било једнако и редовно плаћено.¹⁾

Са четвртим вијеком мијења се положај цркве у држави. Хришћанска религија постаје првом и најмоћнијом религијом у држави. Тијем су и за служитеље хришћанске вјере наступиле са свијем друге прилике. Многи хришћани, а с малим изузетком, и сами цареви, давали су цркви богате дарове, остављали јој покретна и непокретна имања. Како нам причају историци Теодорит²⁾ и Созомен,³⁾ свештенство је добијало од државе припомоћ у новцу, па и жита из државних житница; а та је припомоћ под царем Маркијоном зајамчена била законом, који је цар Јустинијан пошље унио у свој законик.⁴⁾ Осим овога, имало је свештенство посебну награду за неке свештене радње, као: за молитву, свештање масала, вјенчање, опијело итд. — Таки приходи познати су под именом *столе* или *шаксе*, коју је црквена власт прописивала, а државна потврђивала, што и данас бива. — Течајем времена утицали су на цркву разни хисторички догађаји и политичке прилике. Који је народ дошао прије до своје политичке слободе и самосталности, тај је имао прије и цркву и свештенство самосталније и уређеније, ако т. ј. није владао распјеп између ума и воље. Све добро уређене државе и сви изображени народи на свијету брину се, да створе што повољније умно и материјално стање својега свештенства, желећи му тијем подићи значај и углед међу људима, као чину или стаљежу, који служи Богу и религиозним, дакле најузвишеним осјећајима људским.

§ 12. Како је текао избор свештеника и епископа?

Начин избора свештеника и епископа није био свагда и свуда једнак. Са гледишта догматичкога и каноничкога не бијаше *неопходна* потреба, да народ судјелује при избору, јер свештеничка служба долази непосредно од Бога, а

не проистиче из воље народне.¹⁾ Али је са *практичког* гледишта потребно, да народ судјелује избору својега свештеника, и да тијем са своје стране посвједочи, да је *достојан* човјек својега чина и положаја. То је залог моралне везе између свештеника и његова народа. — Од најстаријих хришћанских времена учествовало је свештенство и народ у избору свештеника и епископа;²⁾ при томе је владао таки мир и ред, да су му се и незнабожци чудили, а незнабожачки император Александер Север (222.—235.) примио је тај начин избора од хришћана и наредио је, да се тако бирају и римски грађански чиновници. Но тај поредак не могаше се дуго одржати. Нешто због великог броја народа, нешто због тога, што су многи, особито богаташи, заводили народ те помоћу његовом долазили до епископства и без праве претходне спреме, без да су прошли све чинове редом, шта више неки шћедоше, да од свјетовњака на мах постану епископи и одмах по крштењу. То је и дало повода закључку сабора сардињског и лаодикијског, по коме не може нико постати епископом на *прескок* и који је изабран од скупа свјетине.³⁾

Презвитере и ђаконе је *обично* бирао сам епископ уз формални пристајак општине.⁴⁾ Теофил Александриски у својему 7. правилу између осталог говори: *Нека се сво свештенство сагласи и изабере дошличнога, а тада ће га епископ испитати, па кад пристане шњим свештенство, обавиће рукоположење у сред цркве у присуству народа и при узгласу епископа, како би могао и народ, да о дошличноме посвједочи.*⁵⁾ — О избору епископа у прва времена говори Климент римски овако: *Епископи су постављани били од самијех апостола, за шњем од другијех свјетознијех особа уз сугласије све цркве.* А Кипријан епископ картагински у својему 68. писму пише: *Марљиво треба чувати предање и установу апостолску, по којој ради законитог постављања епископа, имају се скуштити сви ближи обласни*

¹⁾ Јов. 15: 16; ап. пр. 36; ант. саб. пр. 16. 18. 21. ср. сард. пр. 2.

²⁾ Дј. ап. 15: 22.

³⁾ Сар. саб. пр. 10; лаод. пр. 13.

⁴⁾ Смирнов: Историја Хришћанској цркви, 2. изд. стр. 350. — Kuntz: Lehrbuch der Kirchengeschichte für Studierende, Leipzig 1887. св. 1. изд. 10. стр. 207.

⁵⁾ Мисао, да епископ мора потврдити, кога општина изабере, са свијем је погрјешна и нема никаква правна основа. Јер, кад епископ има право потврде и рукополагања, има онда и право да одбије свешт. кандидата, који нема онога, што од њега ништу божанствени и црквени закони.

¹⁾ Терт. у писму 66.

²⁾ Књ. 1. гл. 11.

³⁾ Књ. 5. гл. 5.

⁴⁾ Кодекс Јуст. књ. 1. натп. 2.

епископи код онога народа, за кога ће тај нови епископ бити и избор мора бити обављен у присуству народа који добро познаје живот предложеног и познаје поштинске свију и свакога.¹⁾

Цар Јустинијан је наредио, да бирају епископа свештеници и знатнији грађани дотичнога града или епархије.²⁾

По гласу 4. правила првог васељенског сабора и 19. правила антијохијског сабора, епископ је имао бити биран од сабора епископа цијеле митрополије, а посвећен и утврђен у граду, гдје ће да буде епископ. Ова је каноничка наредба одржала побједу; али је имала доста борбе са народом, који је кадгод и силом шћео да врши своје право. И владоци су играли веома разну улогу при избору епископа. На за-

¹⁾ Тум. Хефелово и Милашево на 4. првог вас. сабора. — Зовара у тум. 1. ап. правила прича, како је у стара времена народ бирао своје архијереје дизањем руку у вишак и бројањем петих.

²⁾ Нов. 123. зак. Јуст. натп. 3., о епископима.

паду је учествовао народ у избору епископа све до 12. вијека; а с' почетком истога изгубио је то право и народ, и свештенство, и владичански сабор, јер је папа све узео насе.¹⁾ — Данас се обавља избор епископа у архијерејском синоду дотичне митрополије, гдје треба да оллучује *већина гласова*. Обично се предлажу владоцу 3 кандидата. Који буде потврђен, тај пред самим рукоположењем говори символ вјере православне и клетвом обећава, да ће чувати у свој цјелини и чистоти догмате и предања православне цркве. Рукоположење обавља митрополит са подручним епископима.²⁾ По рукоположењу издаје митрополит новом епископу диплому, с којом полази епископ у своју епархију и која га утврђује на његовом мјесту.³⁾

¹⁾ Hefele: Conciliengeschichte, 2. изд. св. 1. стр. 386.

²⁾ 1. вас. саб. пр. 4., ср. ап. пр. 1.

³⁾ VII. Вас. саб. пр. 3.

(Наставиће се)

О религији (вјери).

(Наставак)

Глава 2.

О нетачности природне религије.

Природна религија у правом стању рода човјечијега је нетачна, то јест, род човјечији, остављен самом себи, не може без вишега руководства и помоћи достигнути високога свога одређења — истине, светости и блаженства.

Нетачност природне религије открива се 1) из историје и 2) из природе човјечије.

1) Обраћајући се к историји, ми ћемо наше истраживање ограничити на религију најизображенијих народа, какови су у древности били Грци и Римљани.

Историја нам показује, да су се ти народи, који су се хвалили са просвјетом, у религијозном обзиру налазили у дубоком мраку незнабоштва.

А). Символ њихове вјере (ако је могуће употребити такав израз) садржи у себи:

а). Вјеру у једнога врховнога и народнога Бога, ком су подчињени многи богови и богиње различних, често срамних и порочних својстава,

које су у непристојнима, ум и срце вређајућима статуама представљали.

б). Вјеру у елизијум и ђд, гдје није било никакве правствене наплате, но само чувствено (чулно) стање.

Б). Што се тиче практичнога дијела њихове религије, то у њој није моћи наћи никаква трага члесте наравствености, никаквих одношаја к унутрашњем, духовном животу, никаквих правила, која би побудила побожну љубав к Богу и дјелујућу љубав к људима; управо она се је састојала једино само у церемонијама и робском богопоштовању.

Било је законâ, вели Шварц, којима се заповједало одавати поштовање боговима разним пороцима, (бахусу — пијанством, венери — безстидством), чинити груби хероизам, гонити непријатеље, подметати дјецу, мрзити бједне; но није било закона, који би заповједали: љубити Бога и људе.

В). Спољашње богопоштовање није такођер имало правца нравствено-религиознога, а обрађено бијаше само за увеселење народа, и састојало се је дијелом у срамнима, дијелом пак у окрутнима церемонијама. Свечаности, жртве, химне одговарале су историји богова, и руководиле подражавању њима.

Један од заштитника хришћанске религије о достојанству незнабошких светковина говори: „На вашим годишњим састанцима не жалите туђу смрт (смрт адониса — сакривање — залазак сунца), но сваке године спремате себи утјеху, нужну о вашој собственој смрти! Биједни човјече! каквом се ти добитку радујеш, (повраћању сунца) кад сваке године о тим светковинама ти губиш своју душу“.¹⁾

Г). Па није било такођер ни црквених уредаба, које би служиле к религиозној просвјети ума и образовању срца: све је било обрађено у корист политике и жречества. Жреци би дужни били испуњавати важну и часну дужност учитеља у религији; они су само приређивали церемоније и клали жртве.

Па ако је и било људи, који су виђели сухопарност незнабошког богослужења, то ипак историја ни једнога нам човјека не показује, који би се свом ревношћу ријешо био устати против таке пагубне заблуде.

Међу старима, говори Рајнхард, било је запета и великих људи, који заслужују уважање, благодарност; такови јесу:

- 1). Основатељи држава, који дадоше политичко биће грубим скитничким народима;
- 2). Хероји (јунаци), који сачуваше слободу својих сународника;
- 3). Законотворци, који помогоше народном благостању.

Но сви они ограничавали су се само на своју отаџбину, а на религију су гледали као на посао државни, и старали су се да својим суграђанима улију само војнички или политички дух, националну гордост и непријатељско расположење насрам другижих народа.

И тако Грци и Римљани премда су имали основне религиозне појмове, но њихова религија била је помрачена и нагрђена тјелесним представама, при којима човјек не може а да не посумња о самодостатичности, а непорочно срце не може а да не погрвени. Велики људи

само су исмјевали или сажаљевали народну религију; но нико се није ријешо да јој помогне. Из тога је произишао онај ужасни нравствени разврат, који тако оштрим пртама описује ап. Павле у I. посланици к Римљанима, и при ком пријатељ рода људскога невољно уздише због слабости човјечије природе, остављене самој себи. То описивање није као неки тек само говор побожнога човјека, огорченога на нравствени разврат, него савршена истина. Јер то исто свједоче и незнабошки списатељи: Страбон, Тацит и Цицерон, који укратко показују то, што петанко описује Апостол: „Ми сасвим одступамо од природе.“¹⁾

Па да ли је и могло бити друкчије, кад религија није била упућена на то, да пробуди, оживи и оснажи нравствене — у срцу положене — законе, но их је напротив примјерима богова само загушивала? Зар је могло бити друкчије, кад су боговима присвајали људске страсти, и вјеровали, да их је могуће и нужно умилостивљавати срамотним дјелима? Зар је могло бити друкчије, када је, по свједочанству Цицерона, „таква заблуда владала, да су шта више срамотним стварима не само давали имена богова, но и олтаре подизали?”

Ако с народне религије пређемо к филозофској религији старих народа, то и у филозофа, ма да су се они својим религиозним појмовима узвисивали над појмовима народнима, не ћемо наћи потпуне и чисте религиозне системе. Ум човјечији зарана почиње себе питати о свијету и његовом почетку, о човјеку и његовом позиву (назначењу), о Богу и будућем животу, но касно и последије безбројних заблуда долази до ријешења само понеких од тијех питања. „Ја не налазим“, вели Кант, „у древној филозофији ни чистог појма о Богу, као суштаству најсавршенијем, и као о нравственом виновнику (узроку) и управитељу свијета, ни основа праве нравствености, која се у Стојика јавља одвише суровом, а у Епикурејаца одвише слабом.“

Но главни недостатак цјелокупне древне филозофије био је тај, што је њено учење било неопредијељено и нестално, па и ако се у њој среташу високе истине, то оне исто толико значе, колико и гатања и предеказивања. У осталом ако би баш филозофија и представила потпуну и сталну систему религије, то би она

¹⁾ Firm. Matern. de errore profanarum Religionum.

¹⁾ Plane a natura ipsa discimus.

тада удовољила само једној од трију потреба или побуда духовне природе човјечије — побуди к истини, с тога, што она показујући му његов позив, не би му могла пружити права средства за постигнуће тога позива.

За најбоље у најбољих незнабошких филозофа налазимо то, што су они признавали не тачност разума на путу к истини и потребу вишег руководства и помоћи. Тако Платон говори: „благочешћу (побожности) нико осим Бога не може научити“. То исто потврђује он неколико пута у различним изразима. Цицерон: „не признаје ли и сами најбољи филозоф, да он много што шта не зна, и многом се још мора учити“. И још: „Природа нам је дала омалене искре свјетлости, које ми злим правима и opakима мислима гасимо тако, да нам се већ никада не јавља свјетлост природе“. Јамвлих у животу Питагора: „Тешко је знати, што је Богу угодно, осим ко чује о том од самога Бога, или од онога, који је чуо од Бога“.

Па и ако је било каква уплива филозофије на религију народну, то је исти незнатан можда био с тога, „што је она,“ као што говори Цицерон, „задовољна с малим бројем присталица, и хотимице избјегава мношину“.

И 1). филозофи нису могли промијенити и побољшати народну религију, и 2). они нису ни хтјели то, него су, као што се изражава апостол, држали истину у неправди.

1). Нису могли.

1). Због недостатка сагласности међу собом.

2). због недостатка сопственог убјеђења, 3). због недостатка сагласности њихова живота с учењем, 4). због недостатка авторитета.

1). Због недостатка сагласности међу собом.

Познато је, да су се све школе и секте филозофске, колико их је год у сва времена било, међу собом налазиле у великој несугласности и опреци; шта више у погледу првих основа религије било је толико разнијех мишљења, колико умова¹⁾. А та несугласност служила је као важна препона к распрострањењу међу народом корисних истина, које је можно било наћи

¹⁾ Климент римски говори о себи, да је он, кад је ради ријешења питања о постању и судбини свијета и човјека, која му нису дала мира, почео походити филозофске школе, спазио у њима сазидање и разорење, пренирку и опреку: час је нпр. виђео побједу на страни доказа, да је душа бесмртна, — и то га је веселило; а час опет превагу на противној страни, — а то га је растужило.

у системама филозофским; јер прости народ није могао ријешити, кога му се учења, поред такве несугласности учитеља, ваљало држати, као најбољег. „Да би се определијело, ко је мудар“, говори Цицерон, „за то треба већа мудрост“.

2). **Због недостатка сопственога убјеђења.** Не имајући сталне (поуздане) увјерености у основима религије и природнога закона, сами славни филозофи предлагали су своју науку без унутрашњег убјеђења, и не само да су се међусобом разилазили, но и сами са собом нису били сагласни. Тако Цицерон у I. књизи о природи богова говори: „Претешко је и претамно питање — питање о природи богова“. У тој пак књизи о науци Платона говори: „о непостојанству Платонову треба дуго говорити“. На другом мјесту, набројивши различна филозофска мишљења о природи душе човјечије, говори: „Које је од тих мишљења истинито, један Бог зна, а које је од њих налик на истину, тешко је ријешити“¹⁾.

3). **Због недостатка сагласности њихова живота с учењем.** И сами бољи филозофи ослабили су својим животом силу својих правила, и доста пута су сасвим оповргавали своју науку. Они су устајали против развраћења нрави, и писали нравствена правила, међутим су сами били предани породама па и самим срамним, како о том приповиједају незнабошки списатељи: Дијоген, Лојерције, Салуст, Тацит и Лукијан, који окривљују због срамних порока не само Епикурејце и Цинике, но и славне грчке филозофе, не искључујући Сократа и Платона. О Сенеци, који се у својим списима строгим учитељем добродјетели и непристраности к свему што је земаљско јавља, говоре Тацит, Светоније и Диоген Косије, да је он био одан сладострашћу (сладострастију — угађању страстима) и толико лако на богатство, да је за кратко вријеме неправедним начином стекао велико имање. — Јасно је, да такви људи нису могли бити учитељима и просвјетитељима човјечијега рода, — као што то примјеђује Лактанције: „Пошто је међу филозофима било врло мало таквих, који су што похвале достојна учинили, то ко не види, да они не могу бити наставницима у добродјетели, које сами немају?“

¹⁾ Tuscul. Quaest. L. 1.

4). **Због недостатка авторитета.** Ма каква прекрасна правила и поуке у религији да би филозофи предавали, народ не би од њих примао, као од људи, који не имадоше никаква авторитета¹⁾. Јер 1). они нису били овлаштени издавати своја правила као обвезне законе, и 2). нису се користили особитим уважањем од стране народа, које би — стечено усљед великих добродјетељи — могло сакрушити силу чулних жеља и предрасуда, тако рећи, освећених временом. Врло добро говори о том Лактанције: „филозофи често долазе до истине, но њихово учење — као учење људско — нема важности и силе без вишег т. ј. Божанственог авторитета, и с тога им нико не вјерује, држећи их и за такве људе“.

2). Нису хтјели.

Ако су филозофи и виђели сухопарност народних вјеровања, то ипак нису они никада имали толико одважности, да би се свом ревношћу наоружали против сујевјерја, утврђенога дуговременошћу, и није било међу њима ни једнога, који не би више или мање сљедовао народним предрасудама. Сократ је одобравао одговор Делфијскога оракула, да је „богове нужно штovati по уставу грађанскоме“. Па и Цицерон ако и говори, да се он чуди, како се авгур, сретајући се с авгуром, може уздржати од смјеха; ипак мније, да би у религији уредбе жречевâ и авгурâ биле сачуване. Па јесу ли могли бити наставницима човјечијег рода људи, који су по ријечима апостола држали истину у неправди, и познавши Бога, нису га прослављали као Бога? (Римљ. I, 18).

Од времена християнства наступио је бољи период за природну религију, и то с тога, јер је животворна свјетлост християнске религије,

¹⁾ И заиста, какву силу могу имати најбоља правила без авторитета.

разливши се посвуда, озарила и филозофију незнабожаца. „Прави деизам“ говори Јум, „савременик је християнству,¹⁾ и није из школе ушао у свијет, но из народа прешао је у школу“.

Нетачност природне религије открива се исто тако јасно и из посматрања човјечије природе као и из историје.

Способност, којом човјек долази до религије, није само ограничена и дужна непрестано узилазити с једног степена усавршавања к другом, него је и растројена превлашћу чувствености, — о чему се увјеравају у току цијелога живота и сами најбољи људи; сви се увјеравају о неправилном одношају међу духовном и чувственом (чулном) природом, по ком чувственост предупређује разум и има превагу над законом природним. Од туда произилази непоредак у познавајућим и дјелујућим силама; отуда заблуде и пороци.

Познању религије природне и сачувању њеном, осим препрека унутрашњих, од чувствености и фантазије, од наклоности на зло и лијености к умним занимањима, има и спољних (препрека), — од множине спољних предмета, којима се ум напријеже и раздражује, од потреба физичких, које сметају чезнућу духа за горњим, и најпосле од духа времена или одвише грубога, или одвише утањенога.

Па тако и из историје рода човјечијег, и из саме природе човјечије у правом јој стању показује се несталност природне религије, коју су осјећали мудраци свију времена, а уједно и нужда (потреба) у неком вишем настављењу, које не може бити никоје друго, до ли Божанствено Откровење.²⁾

¹⁾ Т. ј. у системима филозофским јавља се не прије него по појављењу Християнства.

²⁾ Платон говори: *Docere pietatem nemo potest, nisi Deus tanquam dux et magister praeiverit.*

(Наставиће се).

Свештенство и проповједање.

Са особитим обзиром на вјерско изображење и општу развијеност народа у Босни и Херцеговини од Теод. Јунгића, свештеника.

(Наставак.)

Проповједање је религијозно-морална поука, која нам је не само по душевни него и по тјелесни живот неопходно потребна. Вјером се стичу душевна блага, а моралношћу омогућава се душевни живот на земљи. Вјера и морал јесу двије чињенице, које се не даду раздвојити, јер је морал основ свакој вјери. О овим двијема чињеницама, може се о свакој понаособ говорити, па због тога и проповједи могу се подијелити на двије гране, и то на проповједи о вјери, дакле, на вјеронауку, и на проповједи о моралу, или о облагорођавању срца и ума човјечијег. Првима се баве катихетичке поуке, а другима поуке здравог разума. Првима је задатак научити људе ономе, чему их је Господ Исусе Христос учио, дакле светом јеванђељу, а другима је тај, да облагороде начин мишљења и осјећаја људских, те да тим врлине изазивају и посрјешују, а животињске страсти код људи, да потискују и уништавају.

Да би свештеник са успјехом проповједати могао, неопходно му је нужно прије свега, да потпуно позна човјека и његову природу, па онда народ, у коме ће као проповједник дјеловати.

У проучавању човјека и његове природе, свештеник ће добити појам о добрим и рђавим странама људским, те ће увидити, да је човјек у стању бити и анђео а и ђаво. Проучавањем свештеник ће дознати за све слабости људске, дакле, да човјек може бити: лажљив, лаком, лукав, саможив, горд, честољубив, тврдокоран, љут, непостојан, пакостан, подмукао, лицемјеран, злурад, завидљив, љен, неповјерљив, осветљив и т. д., а на против, да може бити: искрен, истинит, пун самопрегоравања, благ, милостив, добрурад, сталан, одважан, радан, поверљив, отворен и т. д. Даље, дознаће и то, да све ове и врлине и мане, нису никако својина појединца него свију људи, тако, да се ни не може замислити човјек са свим манама а без и једне црте врлине, и обратно, са свима врлинама а без и једне мане. Како мане тако и врлине измјешане су код људи, и човјек у духовном смислу није ништа друго,

него скуп разних мана и врлина, које се вјечито између себе тару, и боре о надмоћност. Даље, дознаће и то, да је срце човјечије извор свих страсти те по томе преставник свих мана људских, а да је разум, као преставник врлина, једино средство, помоћу ког се страсти људске савлађивати могу. Влада ли, дакле, са човјеком разум, онда се човјек налази на висини свог положаја, кога му је сам његов Створитељ дао; влада ли човјеком пак срце, онда је животињски нагон у човјеку превладао, и човјек онда није ништа друго него проста животиња, која се од осталих животиња ничим не одликује, па ни разумом, јер му је исти страстима савладан, и човјек у таком стању није ништа друго него дивља звјерка, која ни одашта не преза, ни одашта не зазире, него се са животињским нагоном бори за свој тјелесни опстанак.

Упозна ли, дакле, свештеник — проповједник овако људску природу, он се онда не ће дивити нити превеликој племенитости и великодушности, а нити превеликој покварености, појединаца. Племенитост је пошљедица побједи разума над животињским страстима, дакле над срцем, као што је поквареност пошљедица побједи страсти над разумом. У оба случаја изворни је узрок добро или рђаво домаће васпитање.

Познаје ли дакле свештеник природу човјечију у опште, онда му је нужно, да упозна околину, народ, у ком ће слово Божије да проповједа, т. ј. да проучи дух народа, његову општу изображеност, ступањ побожности, склоност врлинама или манама, т. ј. висину његовог моралног стања и на послетку његову осетљивост, па према томе да и своје поуке, како вјерске тако и моралне, удешава.

Народ Босне и Херцеговине у овом погледу скоро је — са врло малим разликама — сав једнак. Но и по тим малим разликама, могао би се подјелити на три одјелења, на која су разно упливисала: природни положај а и политичке околности. Та три одјелења могла би се овако означити: Посавина, средња или брдовита Босна и Херцеговина. Народ који у

овим одјелцима живи, разликује се примјетно један од другог. Док је народ у Херцеговини отворен, искрен, пријек, поносит, одважан, наклоњен више идеалисању, дотле је посављак мучаљивији, затворенији, скромнији, разборитији па наклоњен више реализму те мање одважан; док је Херцеговац бистрији, даровитији, али живећи до скоро сам за себе, не мјешајући се са изображенијим свијетом, те по томе не изображенији; дотле посављак и ако тупљи, те мање даровит, мјешајући се као граничар са изображенијим свијетом, куд и камо измакао је у општој изображености испред Херцеговца. Но у колико је општа изображеност у Херцеговини нижа, у толико је ступањ моралног стања виши а у Посавини, у колико општа изображеност виша у толико је ступањ моралног стања нижи. Општа цивилизација од сјеверних граница ове земље, није у народ продирала упоредо са вјерским изображењем. Вјерско изображење остајало је исто под једнаким политичким околностима по свој Босни и Херцеговини, а Посавина је на граници била изложена непосредном упливу цивилизације, а цивилизација, кад не иде упоредо са вјерским васпитавањем, вуче за собом морални пад, те отуд то и долази, да се на образ и поштење много више држи у крајевима који су неприступачнији свјетском промету, дакле затворенији цивилизацији, него у крајевима који су својим положајем изложени сваковрсној упливу са стране. — У погледу на осетљивост, Херцеговац је много осетљивији од Посављака, те је у много већој мјери и осветољубивији, и његова освета много је грознија јер ју обично гаси крвљу! док Посављак мање осветољубив али у случајевима освете радије се служи атентатима на имање него на личност. А што се пак тиче ступња побожности, т. ј. јачине и сталности у вјери, ту је како Херцеговац, тако и Посављак и срцем и душом одан својој прађедовској вјери.

Средња пак или брдовита Босна, чини степени прелаз од Посављака к Херцеговцу у свему, изузев једино јачину и сталност у вјери, у ком је случају много изостала иза горњих. Живећи у ријетко расијан у многобројнијим другим вјероисповјестима (на име у окр. Травничком са може бити којим сусједним котаром) народ православни нема оног поноса на своју прађедовску вјеру, а нити оне сталности и ја-

чине у вјери, коју ће Посављак или Херцеговац показати моћи. Живећи до скоро под већим притиском, више је и трпио од обојих горњих, јер је притисак у центруму земље на сваки начин већи био него ли на границама, па нешто то; а нешто, што се и губио у бројној надмоћности других вјероисповјести заостао је иза друге своје браће у овом погледу.

Оваковој подјели, какова је овдје учињена, не могу се потпуно међе опредјелити, јер док се јужни дио Крајине босанске скоро у свему више приближује Херцеговини, дотле се сјеверни дио босанске Крајине, као и сјеверо источни дио средње Босне приближује Посављацима.

Од ове опште подјеле имале би се изузети све вароши по Босни и Херцеговини, јер се оне не могу подвести под ово опште правило, јер им је положај много погоднији био, како у погледу општег, тако исто и у погледу вјерског изображења. Те ће према овоме сваки свештеник сам, проучивши дух народа једне вароши, погодити пут, који ће га водити успјешном вршењу његовог задатак, и то тим лакше, што су свештеници по варошима куд и камо спремнији од свештеника сеоских.

Но и овакова подјела, какова је овдје учињена, не може бити довољна, да би се свештеник на њу потпуно ослонити могао, јер је иста учињена на основу општих потеза, а свештеник имаће у парохији, да се занима не само са општим него и са мјестним приликама народним.

Свештеник ће дакле постарати се, да најприје свестрано проучи парохију, коју ће опслуживати, или коју већ опслужује, па је ли ју проучио, т. ј. је ли испитао дух народа, његову побожност, сталност у вјери, оданост или немарност за вјеру, његово и опште а и вјерско изображење, његов начин мишљења, његову наклоност добру или злу, т. ј. да ли његовим дјелима управља разум или страсти, висину његовог моралног стања и на послетку његову осетљивост; па је ли све тачно испитао, те и закључак створио, онда тек нек приступа својој узвишеној дужности, проповједању — поуци вјере и морала.

Излазећи на проповједаоницу свештеник треба да зна, шта је он, треба да осјећа висину свог положаја — узвишеност свог задатка, да зна да је заступник Христов, па да као такав, говори и поучава оно, што је сам Господ Исус Христос говорио и поучавао, да у слушаоцима

својим види народ — стадо Христово, које је — даље, да зна то, да његова проповјед не може поуљети нити подметки никаквој критики, јер се она ослоња на ср. јеванђеље, па знајући и оже- жајући све ово, нека са самопоуздањем и сло- бојно на проповједанију ступа.

Никакви обзир, никакви разлози немogu свештеника, који се устручава било због неса- мопозаданја било због плашења на проповједанију криви, извинити, нити се да извинити забудна у коју би свештеник на проповједанију насти- могао, исто тако, као што војника стрављивост у борби не извинљује; а и свештеник није ништа друго него војник — војник Христов, који треба који мора неустрашив бити, — по примјеру свога вође Исуса Христа, који је неустрашиво и саму смрт претрпιο — ако оће да своју аужност као пастир уопјешно врши. Ступајући на про- повједанију свештеник не треба да зазира ни оу кога, нити да раабира ко оу и какви оу сау- шаоци. Научењак или незналица, богот или сиром, господар или слуга, фина чоха или просто оувно, капут или гуња; све то не треба да уливаше на ријеч Божију, коју свештеник бојно на проповједанију ступа.

говори. Буде ли се свештеник на поједине сау- штеље обзирао, буде ли се бојао кривике, онда га неће моћи маса разумјети, јер маси — на- роу и не говори, него оним, којим би хтјео своју ведученост да покаже, па том приликом неће као проповједаник добро говорити моћи, за то што га не покрене његов увашени пињ, него лична оујета. Свештеник треба да у при- сутнима види Христјане, који су без разликe дошли у цркву, да се Богу помоле за опрштај својих пријеха, те да се молитвом утјеше и окријеше, да теробе овог живота лакше подносити уможгу. Буде ли свештеник са другом стано- вишта посматрао походњике саушке божје, неће моћи никад бити добар проповједаник слова бо- жјега, јер ће га увјек лични обзир са правол пута сврћати.

Оа је на реал једно оа најтежких питања у његом овом предмету, на име: како ће се моћи премити за проповјед онај свештеник, који није показао Богословјје, који досад никад ни- какве проповједи говорио није, коме дакле и способности (знанје) фали, да би могао преј на- роу стати као његов проповједаник, као његов учитељ?

(Наставниче се).

ОДЗИВ НА ЧЛАНКА

О стању српско-православног свештенства у Босни.

Најозбиљније речавши, занста је већ и крајње вршеме било, да се један пут поведе јавна ријеч о нашем стању у Босни, кроз овај лист, који је једини наш у овим крајевима и кроз који ми треба да кажемо све наше боље и потешкоће.

Ја сам тврдо убијен, да нема можда на роја на земљи у цијелом образованом свијету, гдје је свештенство већма запустело и да оно већу оскудину трпи, у поглаву свога материјал- ного стања, као што је случај са православним свештенством у Босни.

У нас у Босни има врло мало свештеника и то само гдје-гдје по варошима, да се поред својих свештеничких аужности не бави још каквим другим радом као нпр. тежаклуком, трговином и т. д. Па како и неће, кад би по- гнма својим парохјалним приходима већина

У 21 и 22 броју Јавро-босанског "Исто- чника" оа 1889 год, нашао је један чланак под насловом "О стању српско-православног све- штенства у Босни," на коме је потписан "један у име свога протопопијата."

Ја са највећим оушчевалењем поздрављам писца поменутога чланка, жедећи да његов глас нађе оазива, коа све своје старије и млађе браће у Христу, по цијелој Босни поносној и Херце- говини крсној; а уздам се у Бога да хоће, јер чланак је написан врло добро и озбиљно; а једи наши, као нужде и потребе свештенства, истин- ски су казване и избројане. Оазива ће за сигурно бити са свих страна, а тим прије што већ и само пуштање чланка јавности у "Источнику" значи да све оно што је тамо речено, нашло је као овјана истина оправданог мјеста у души наше највеће ауховне власти.

нас морали највећу оскудицу трпити заједно са својом породицом.

Поштовани писац у свом чланку на ситно прта наше стање, с тога ја неналазим за нужно упуштати се у појединости и без потребе повтарати једну те исту ствар, него, само, морам примјетити, да у мом протопрезвитерату, у неким стварима свештеници још горе стоје и мање добивају, него што писац чланка казује да је код њега.

За заслуге од епитрахиља, хајд и црно и бијело, дође се некако до наплате, ако то и бива са дефом и великом муком; али и ту остаје доста на вересији, а нарочито за опијела и крено кољиво. У посљедње вријеме, има пуно случајева, да парохијани кад ко умре кажу: „овај нема ништа нити је шта остало иза њега, па, сад, ако хоћеш духовниче, ти га опој (сврши му опијело), а ако нећеш ти знаш; а знај, нејмати се изашта ни ситна пара извадити.“ Код овакових прилика а шта би знао кукавни свештеник? него учинити својој дужности за доста, па навити кући.

У овом крају такође не купе се о Ђурђевдану шиљежад (јањци), као ни уз Петров-пост масло, сир и вуна. Љети кад се чине молитве по пољима, недаје се зато свештенику ништа, осим што му падне на крст.

Што се пак бира тиче, са тим горе стојимо него што писац поменутог чланка вели да се на његовом крају узима.

Овдје свештенику дају у име бира по пџлу (12 ока) кукуруза на годину од — куће (а прије давало је по 24 оке), па био сиромаш или имућан; а како са купљењем истога иде, биће сваком доста, само док прочита податке, које ћу овдје навести.

Сада је четврта година како сам ја на овој парохији, али како за ову годину још нијесам покупио бира, те нећемо је ни узимати у рачун, него прошле три године.

У мојој парохији има око 400 кућа. У вароши 30 кућа, а 370 на селу. Протокол од примања бира водим и то на њему ево што сам за прошле три годину укупио:

Годишње од сваке куће на селу по пџлу, то чини за годину 370 пола, а за три године 1110., кад би се све исправно узело, али ја сам добио свега 817 пола или 9804 оке кукуруза. Сада, кад се одбије 817 пола од оних 1110 што

сам требао добити, онда остало је још недобивених равно — 293 пола или 3516 ока кукуруза. Варошани недају бира, нити у име њега ма и пребијену крајцару, а кад се узме у рачун и то, онда управ излази да сам ја добио двије трећине од цијелога бира за три године, прости је рећи: ја сам за двије године добио бир, а трећа година остала је на дугу, које нећу никад покупити, па да живим матусалова љета.

Уважени писац чланка помињући окружницу Високопречасне конзисторије од мјесеца Јула 1888 године, вели да би са њом на његовом крају задовољни били. Ништа мање и ја то исто за мој крај кажем, али мука је то што за поменуто окружницу код мене неће нико ни да чује, а особито што се тиче давања бира, на одраслу мушку главу по 20 ока.

Но и то све како му драго, али има нешто још и горе. Прошле године жито што сам добио у име бира, многи ми је парохијанин подвалио и дао зелен и мокар кукуруз, те се сво жито у амбару спарило и покварило. Ја сам исти кукуруз претресао, сушио, решетао и на триста јада ударио са њим, не би ли га само продати могао, али још до данас не нађе се купац, који би га ма и за багателу узео. А и како ће? та, није нико луд, да своје паре за ђубре даје, па тако и дан данас, ја се са тим поквареним кукурузом мучим, плаћајући амбар гдје га држим, а по свој прилици доћи ћу до тога убјеђења, да га ваља најпослије у ријеку Босну просути, нека се бар рибе нахране, кад инако од њега не могу вајде имати.

Може бити рећи ће ми неко: па, ти немој узимати кукуруза који није добар и сув. Лако је то примјетити, али кад се каже тежаку, да му кукуруз што даје није добар, онда они обично овако одговарају: „Ја немам бољег; тако га је мени Бог дао, зато, ако хоћеш узми, а ако нећеш, ја немогу силом ништа“.

Знајући моје кукавне околности и незгоде, незнам шта би друго и чинити могао, него „*polens volens*“ (хтјео не хтјео), морам узети што даје, јер знам из искуства ако му га вратим, другога за сигурно добити нећу; а каква је корист од тога кад морам узети оно што ми се пружи, то је већ сада свакоме јасно, кад зна да ми се лањско жито покварило.

Са ума се несмије сметнут, да је бир нама свештеницима нешто најглавније и што нас

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

управ одржава, кога случајно кад не би било, ми би што но кажу искали: „у једну руку хљеба, а у другу соли“.

Па, кад тако траљаво стојимо и са тим артикулом који нам је у свему нашем дохотку животна жила, а уз то зна се да морамо куповати сијено и зоб за коња, држати момка, узимати дрва, плаћати кућну кирију, све скупље куповати него прије, пристојније се одјевати и све друго према данашњем времену имати, онда шта друго преостаје? него да фактори у чијим рукама стоји данас наша боља будућност притеку нам у помоћ и ово наше стање које неодговара данашњем времену, на — боље окрену и измијене. Бог и душа; истина је права; ја да немам око 100 фор. од администрације као надзиратељ (од вјенчаница) и 100 фор. потпоре од Високе Земаљске владе, и сам би ушепртљиво и нашао се у небрану грожђу, по свему мом приходу из парохије, али овако ових 200 фор. одржавају некако равнотежу, те ако немам бињ (хиладу) лотовије, а оно, хвала Богу, немам ни бињ дуга.

Многи ми свештеници чујемо, како нам се говори, да смо прљави као Бушмани; глупаци и незналице као Хотентоти и т. д., а за Бога како нећемо и бити такови? кад смо сами себи остављени, и кад у данашњим околностима како ми имамо и морамо свој живот проводити, једино борећи се за насупни хљеб, ја се чудим да има међу селским свештеницима и један, да зна и криво глагоље заврћи; јер сви они ако није у парохији, они онда код куће ору, брнају, копају, косе, жању, заграђују или ма који други посао раде, јер боме ваља живити; а мисао да неку књигу узме и прочита ради општрења своје интелектуалне стране, потонула је у потоцима знојч, у којима се он сирома сваки дан купа!

Кад је Меланхтон друг Лутеров умирао рекао је: „Ergo vero auditores nunc avocor in aliam sculam“. (Мене зову у неку другу школу?!)

Заиста, од окупације сва ова земља па и ми свештеници у њој, ушли смо под неумитним притисцима духа времена у некакву другу школу, у другу фазу времена, у којој све се стало предругојачавати, па у којој почело се живити и много скупљим животом, те према томе и наше пред окупационо наплаћивање са парохијанима, које још и сада није се промијенило, неодговара садашњим приликама и времену, те би га за то требало поправити, одредивши један пут за свагда: на ово и на оно што има право; а то и то дужан му је његов парохијан дати, пруживши томе наравно и законску заштиту, па ће одмах бити мира на обе стране.

Овако нешто непремјено треба учинити и то колико у интересу нашег материјалног бољитка, толико више ради мира, љубави и реда међу нама и међу парохијанима.

С тога се поуздано надам, да ће Високопречасна конзисторија што прије прискочити у помоћ свом сиромашном и невољном свештенству, те гледати у споразуму са Високом владом, та опћтина бар са дотацијом немају посла да се један пут и за нас дотација уреди и ово питање с дневног реда скине, јер докле год буде овако како је данас стајало, свагда ћемо бити понижени и презрени и никад нећемо достојно моћи репрезентирати свој положај, а ни својој узвишеној дужности и позиву сваког за доста удовољити.

На завршетку, по примјеру уваженог писца поменутог чланка позивам такође своју у Христу браћу свештенике, да се сваки јави и опише наше жалосно стање. Нека се нико неустручава, јер код описивања истине нетреба мајсторије ни философирања, нека сваки само каже оно што је сад и како јест, па је то доста и прекодоста.

На Ваведеније 1889 године.

Надзиратељ маглајског протопрезвитерата.

Проповјед о води живој.

Говорио у Сребреници Теодосије Поповић парох у неђељу Самарјанку.

Остави почерпало оу студенца и
тече глаголюћи сѣщнаѣ въ градѣ:
прїидите, видите сердцевѣдца, еда
сѣи естѣ чаемъи Христосѣ. (прѣвена
стихира.)

Љубазни Хришћани!

Овако је, и са особитим одушевљењем жена Самарјанка хитећи у свој град клицала суграђанима својима и звала их, да дођу и виде онога (човјека), који познаје тајне и срца људска; да познаду да ли то није онај, већ од толико вијекова очекивани Месија.

Шта ли је покренуло и побудило Самарјанку, да је тако одушевљена и радосна била?

Ја ћу вам љуб. моји — само пажњу поклоните — показати пут до студенца — извора праоца нашега Јакова, и ту ћете наћи не само извор прости, природни — извор Јаковљев, но извор живи, источника свију блага, који даје воду живу, воду чудну, воду вјечности, воду чији се извор никад не суши, нити ће се осушити. И Самарјанка, напојивши се том чудном водом задовољила се, јер бјеше вода спасења, за све људе, на сва времена.

Па, какви је то извор не исушими, која је то вода чудна, вода спасења?

То је, од толико година очекивани Месија, којега су народи вијековима жељели, да виде испуњење обећања Божијега, „Ожиданије“ Израљево, да Њиме мир и утјеху добију. Очекујући толико времена у очајање падеше, залуташе путем мрака, борећи се с' очајничким мислима, немогавши Бога познати, а и ако су у изабраном народу Божијем и породици били, који су откривали људима вољу Божију, опет не владаше се по том откровењу, но га још помутити и помрачити хтедохе, али у цијелости остаде и до данас, дакле простије рећи презреше га и забацише, те тако падеше у крајње неваљалство, изједначише се с' незнабошцима, којих је било више врста. Завлада ужас и трепет над свима људима и само да Бог гњев свој излије. Али „многомилостив је Господ и дуго трпљив“ (Псал. 144: 8). Господ Бог из превелике љубави, милости своје, толико је човјека — дјело руку својих — заљубио, да је свога јединца Сина на земљу послао, да сваки, који би у њега вјеровао

не погине но да се спасе и има живот вјечни (Јов. 3. 16).

И Син Божији сиђе, узе тијело и рођењем својим донесе мир на земљу, показа понизност, живље и проповједа међу људима, подносећи и сам свакојаке патње казавши: „И лисице имају јама и птице небеске гњезда; а син човјечији нема гдје главе заклонити“ (Лука 9: 58.) Љубав је чинио, чудеса је чинио, свакоме добро желио а зло трпио. Најпошље је лукавством фарисејским распет био на крсту и драгоцену крв своју пролио за наше а не своје гријехе, јер је он био свет и праведан, и тим нас с' Богом измирио и синовима његовим а не више робовима учинио (Рим. 8: 15.)

О љубазна браћо! Кад смо чеда Божија зашто да не љубимо Искупитеља, Спаситеља нашега, који нас „Изведе из мрака — таме у чудно видјело своје — у царство благодати“ (1. Петр. 2: 9); који нам је отворио небеске двери, очистивши нас од гријеха; зашто да Га не љубимо, кад је и Он нас љубио, показавши нам пут, којим можемо срећу и задовољство овога а блаженство онога — невечерњега свијета имати; зашто да будемо гладни и жедни Његове слатке, савршене и најчистије науке, пред којом све друге науке и мудровања исчезavaju — губе се, јер не могу узвисити човјека до оне цијељи, која му је намијењена, ни души његовој дати полјета да тражи или тежи оном, што је савршено; зашто не би га љубили и слушали и поклонили му се као **срдецвѣдцѣ** људском?

Пренимо се из сна, тргнимо се из узбурканогa свијета, не гладнимо, не жеднимо ни за часак но приђимо ко Христу, јер нас зове: „Ходите сви, који сте жедни воде спасења, коју само Ја могу дати, јер сам ја извор вјечнога живота. Дођите ми с' вјером и украшени побожношћу.“ О чудна је то вода! Па морамо ли баш ићи на студенац Јаковљев? Не! Ево је пред нама, ево вам св. Јеванђеља. Њега слушајте и по њему се владајте у животу и добићете воду живу.

Али, као да сте се одвратили од њега и не слушате га; занешенисте свјетским уживањем; ваљате се у гријесима, и робујете им, ал зато треба покајање па да се очистите водом живом; гордост је завладала мјесто смирености, коју нам Јеванђеље проповједа. Оставите љуб. моји лаж, пријевару, освету, грамзење за срећом и богатством овога свијета по прије свега тога: „Иштите најприје царства Божијега и правде његове и то ће вам се дати“ (Мат. 6: 33).

Презресте дом молитве — презресте цркву у којој се чује Јеванђелска ријеч, која би вам душу ојађену напитала; заборављате она добра, која вам је Спаситељ чинио, и која вам чини данас, и која ће вам чинити, сходно народу Израилском, кад је од Бога оступио, како нам пророк Исаија наводи; „Во познаје господара свога и магарац јасле господара свога, а народ мој не познаје и не разумије мене — Господа Христа. — О безумна народа, народа огрезла у безакоњу“ (Исаије 1: 3).

Презресте и згријешисте, јер идете лијево, а цркву, дом Божији, дом молитве остављате на десно празну, те мјесто да сви скупа слаavimo и хвалимо Бога на добротама његовима и да му се молимо за потребе наше, то га заборављате бесчестите и ријечима и дјелом, па како да нас гњевом својим не убије? Како да нас жестоко не казни. Јест! „Бог је милостив.“ Али, да знате: „Бог се не да ружити но тешко онима, који буду зло сијали зло ће и пожњети“ (Гал. 6: 7). — Примате туђивштину а стидите се вога српскога имена, стидите се Христа и презирете његову св. науку. Али Христос таковима каже: „Који призна — исповједи — мене пред људима признаћу и ја њега пред оцем мојим, који је на небесима, а који се одрече мене пред људима одрећи ћу се и ја њега пред оцем мојим, који је на небесима“ (Мат. 10: 32. 33.) на посљедњем страшном суду.

О Србине брате и Српкиње селе да не би пали у немилост код Господа: „Тражите Господа док се може наћи, призивајте га докле је близу (Исаија 55: 6).

Бјежите, бјежите с пута неразумнога, пута грјешности, пута који у бездан одводи, пута, на ком ћете проклетство и гњев Божији навући. Послушајте ме драги Христијани, приђите ми

ближе. Ево вам св. Јеванђеља. Оно нам проповиједа вољу Божију, оно нас нуди водом живом. Пијте је и живићете и живаће душа ваша бити. Оставите „почерпало,“ — оставите све, што вам душу терети, што вам души смета те жедни и гладни, као и жена Самарјанка, и биће Господ не, далеко од вас, но, с' вама, у вама и у срцима вашима, и знаћете и видићете да је благ Господ (Псал. 33: 9). А да буде с вама и у вама и у срцима вашима не заборављајте молити му се где год можете, особито у овом дому, у светилишту Божијем али, са духом и истином — понизно и искрено, јер је и Бог дух и истина. Од наше стране нека му је: „Жртва . . . срце скрушено, смирено и неће је Бог уништити“ (Псал. 50: 19.), примиће Бог нашу молитву; чуће нас и јавиће нам милост своју. — Оставите почерпало — оставите сувишну бригу за стицање блага, јер то није пут спасења, то је пропаст души, тим се од Бога удаљујемо, као што нам Христос вели: Која корист човјеку ако сав свијет добије а душу своју изгуби — помрачи, ојади — зацрни.“ (Мат. 16: 26.)

„Ој жедни, који сте год ходите на воду и без новаца. Трошите новце на оно, што није храна. Слушајте ме па ћете јести добро и душа ће ваша бити сита задовољства. Пригните ухо своје и ходите к мени и душа ваша биће жива.“ (Исаије 55: 1—3.)

Сад тако напитања храном — науком всемирнаго учитеља, који је сваком даје, будите одушевљени и задовољни као и жена Самарјанка По примјеру њеном хитајте у град и старо и младо. Ви стари кажите и приповједите синовима и кћерима вашима а ви млади опет својима родитељима, који се туђе цркве, те ју данас не походише, шта сте чули од свештеника вашег а овога св. мјеста, приповједите им да сте напојени водом живом — науком Христовом; приповједите о Самарјанци, која Христа исповједи; позовите их нека и они дођу, нека чују благу а узишену науку Господа свога, а чини им се да је тешка, нека окусе воде живе, да више не жедне. Дођите сви, свију нас зове Бог и Господ И. Христос св. Јеванђељем, као синове своје; само покајмо се, признајемо Га и љубимо и даће нам воду живу, помилова ће и спасти ће нас као Бог мiра, щедрог и љубави на вјекове амин.

Три бесједе.*)

I. О миру.

Браћо! — Да би могао владати мир, напредак и срећа у свакој кући и породици, врло је потребно, да буде у свакој задрузи по један старјешина, који ће кућом управљати и добар ред у њој уздржавати. Да би сви заповиједали и господарили, не би могло горег пакла и зла бити, за то Бог заповиједа, да законите старјешине морају кућом управљати, које би имали сви млађи слушати и покоравати им се. Не треба да кућом влада онај, који није за то позван; не треба господарити велим, оном, који само хоће да заповиједа, а остали да га само слушају. Не, то је грјешно; него добар кућни домаћин треба да зна, како ће се управљати наспрам својих млађих, а особито наспрам слугу, које под најам узима. Ја ћу вам овдје данас изложити неке дужности, које се односе на кућу старјешине и све млађе.

Прије свега треба пажљивим бити при избору слуга, не само да они буду ваљани и окретни, него још да су добре нарави и да су богобојазљиви; јер ко Богу није вијеран, тај доиста ни људима не ће вијеран бити. На против врло зло морају проћи они господари, који држе непобожне слуге. Зато и опет велим, пазите на избор слугу!

Сад пошто добра, ваљана и побожна слугу нађеш, прва ти је дужност, да с њима љубазно и човјечно поступаш; јер и ако су слуге сиромашни, и опет пред Богом смо сви равни — сви смо дјеца и слуге Божије, од једне земље и од једног кроја створени, и као што нас св. писмо учи, дужни смо с њима као с браћом поступати. Но чине ли тако господари и господарнице? Заиста не чине. Тако немилостиво многи с њима поступају, као да су они нешто друго, а не створови Божији као и ми. И за најмању, често и не'оте учињену погрјешку вичу на њих и грде их горе него ли скотове. Та зашто тако с њима поступају, кад су они наша браћа? — за нас раде и послужују нас. Требали би промислити, да би Бог могао лако њих мјесто слугама, господарима одредити, а господаре и.

пр. за слуге проврћи, па онда, нека промисле господари, били њима драго било, ако би с с њима тако осорно поступало? Но ако би слуга у чему год погрјиешно, треба га благим ријечима исправити, а не љутином и бјеснилом!

На своје слуге не наваљујте велику и тешку радњу, да им не малакше снага; јер су и они од крви и меса, а не од камена и челика. Не заповиједајте да вам слуга дан-ноћ ради; јер и њему треба одмора. Не дајите слугама одједном по стотину некаквијех послова, па да све мора одма урадити; јер нема слуга по сто очију, руку, ногу, него све по двоје, као и ми. Будите дакле душевни господари. Нека слуга истина ради; али нека се и одмори. Је ли вам најамник болестан, то га не гоните тада на рад, него се старајте, да што прије оздрави.

Даље, господари треба да испуне, што слугама обећају, т. ј., да им поштено и на вријеме издају плату и рану. Има таквијех господара, који би хтјели, да им слуге што но ријеч о арији живе и да не једу; а је ли могуће питам, не једући радити? Онда ћете их научити, да вас краду, јер треба јести, ако се хоће живити. Слугама треба даље уговорени најам на вријеме давати. Тешко онима, који закидају плату најамничку!; јер ево шта св. писмо о томе вели „то је, као кад ко крв туђу пролије“! Не треба најам ни одлагати, као што то неки чине, који најмивши слугу или надничара, па кад дође вријеме исплаћивања, а он онда затеже и замреује и често у мјесто плате дају слугама халџине или друго што, и то по неправедну цијену, Ево како страшно Бог за то примјети: „Плата слугама, који вам раде, неплаћена, вапије и долази у уши самога Саваота“!

Најглавније старање господара јесте то, да ми слуге живе као прави хришћани. Оне старјешине, којима није стало, ако су им слуге гријеху наклањене и ако вријеђају Бога, него би само хтјели, да их слуге добро служе, — ти су онда гори од сваког невјерника. Ради тога дужност је млађе учити: да се Богу моле, да иду марљиво у цркву и да се у вријеме поста причешћују исповједајући се. Јест, каза ће

*) Ове све три бесједе говорио је потписани у парохији Бибињкој — Главачкој цркви I. 1875. год., II. 1876. г. а III. 1877. г. Да сам са овакима и подобним говорима успјеха имати могао, о томе ће знати казати само онај народ, на кога су ријечи моје управљене биле.

неки, ја нијесам погодио момка да иде у цркву, него нека ме служи. Но зар зато, што се у тебе погодио, да заборави дужност правог хришћанина и да се Богу не моли?!

Господари треба да мотре на владање својих слугу, па ако примијете на њима што год рђаво, да их укоре и исправе. Сваког господара дужност је пазити на слуге исто, као и на дјецу своју. Најзад не ће ли слуга да те слуша, отпусти га, нека иде, а ти себи тражи бољег и пристојнијег. — На завршетку рећи ћу још и то, сваки је старјешина рад, да му је кућа мирна, срећна и напредна, за то нека поступа овако, како што сам већ и напоменуо и, онда ће тек моћи се назвати прави старјешина и господар. — Амин.

II. О противности.

Браћо! — Као год што једна трска, која у њиви или ливади стоји и свакој мањој ваздушној струји подлијеже и на сваку страну повија се; исто тако и ми људи велико ћемо добро и лијеп корак к напређењу учинити, ако се будемо управљали и владали по духу онога времена, у коме живимо, друкчије радећи никад не ћемо успјети — нити ћемо до циља и савршености доћи. У колико је мени познато, многи од вас на то не пазе и шта више противи се многим којечему данашњем. Тијем хоћу да ракнем то, да многи све данашње сматра за неку новост и кажу, да нити ваља данашње што у свијету постоји, шта више, да ни људи нијесу добри као до сад. Ја ћу бити слободан на та ваша неразложна разлагања у неколико ријечи одговорити. Молим послушајте ме!

1. Што многи казују за неко старо вријеме и што за њим уздишу, одговарам, да је данас најстарије вријеме као што свака ствар што је старија, ако дуље траје. Даље, вријеме не шкоди никоме ништа, те немате разлога, што се на њега тужите. 2. Што многи, а особито наш прости тежачки свијет казује, да је прије и Бог више и боље давао, и на то ћу вам одговорити, па немојте за то никога кривити. Онда, када вам је н. пр. жито боље рађало, кажем да су ваши стари претци ваљанији били и више су радили, па им је и Бог боље давао. Осим тога, наши стари очеви и дједови не трошише толико на отровна пића, која тијело слабе, а како рекох радише више и боље. Уз то у претпрошла времена и људске потребе

браћо, биле су мање, па их је било лакше подмирити. Даље, наши стари не знадоше за луксуз, не кушаше у оволикој количини кафу, дуван и слаткише; а данас и мала дјеца срчу кафу и пуше дуван носећи цигаре у рукама јавно и не стидећи се ни старијих људи. При свему томе, ејетите се браћо, колико ће код вас земље необрађене сваке године остати. Да ви знате, како један азијатски народ у Кинејској своју земљу марљиво обрађују. Тамо ни један комадић не остаје за пријелог, него се по ужетима низ стрмени и камење пуштају и оно што је необдјелано засију, па њима и данас Бог даје као и прије. 3. Од вас браћо многи претреса туђе радње и дјела као и данашње ученије људе; али браћо ни то није право. Онај паук што је и како је своју мрежу још прије Христа плео, тако исто и ништа боље и данас је уради, без да је у чему дотјерао или усавршио. Ми пак људи нијесмо такви, јер при самом почетку не имадосмо ни куће ни ватре, ни одеће ни обуће, ни заната ни вјештина; једном ријечи човјек је био неук и скоро животињама раван. Мало по мало људи се дизаше и напредоваше изналазећи ово или оно и данас ето толико дотјераше, да науком чуда стварају. Животиња пак каква долази на овај свијет, тако је и нестаје; а човјек временом се развија. — Већина браћо вас држите се и сад старога и многи хоће да кажу, да данашње ништа не ваља. Но ја ћу вам рећи да ни старо није све добро, као што и у новоме има излишнога. Ради тога требало би од старога нешто напустити, па од новијег неку част донети, као што је добро и новоме старога придати, и онда тек било би бар у неколико боље, и тако треба чинити, ако хоћемо да се икад просвећени људи назовемо.

Вама је браћо свима мило кад су вам свештеник и учитељ паметни људи, па нашто вам ти људи, ако се не ћете на њих угледати. Ако се каква проповијед у цркви или ма гдје говори, ви неки одма велите да и ви то знате или, да ми то ради користи неке чинимо за себе, и т. д. Не замјерите браћо, што вам и зато морам рећи да немате права. Ви радо другог претресате, ако га, т. ј. по вашем суђењу, при некој погрјешци видите, за то ни ваше зле стране не треба тајити. Између осталог ружнијег што се на вама примјетити да, стоји и та мана и погрјешка, што ви браћо многи главе бријете.

Коса је на глави за то, да чува тјемењачу од јаке зиме или велике врућине; пак браћо, зашто оно са себе да скинете, што је сама природа и Бог нашао за добро дати нам? — Сељацима се тако није ни чудити, кад и варошанин многи главу по старом турском калуфу држи. Да обичај косу носити није лијепо и српски или да је то што шкољиво, па не би паметни људи главу шишали. Чудим се како се угледати не знате! Похваљујете старе људе и ондашња времена, за то упућујем, да погледате на ликове светитеља, који још прије Христа живише, погледајте на иконе и св. апостоле, па ћете се увјерити, да ни онога времена не бијаше обријан ни један. Бријање само Мухамедов закон налаже и то зато, што Турци онога времена живише у топлим предјелима Азије, гдје је народ великој жеги — врућини изложен био. За то баш Турци главе брију и чалме носе. — Баш нас је браћо лијепо и видити, једни са косом на глави, а други голијех тикава, као да нијесмо један народ ни једне вјере! Надам се дакле, да ћете у будуће тај обичај напустити. Многи ће се за то изговарати, да се то тако морало чинити; јер је колац и оштра ћорда животу пријетила, и то ћу вам дати за право. Онда је владало тирјанство и није се од угњетача смјело друкчије, ма кога се данас бојите? или ваљда мислите, да ће вас ваши шалови очувати, које и љети и зими носите око главе утруљене? — Не, ни то није истина, и шалови вам не требају; јер вам више шкоде, него ли што асне.

Познато је, да се тијем много испарава и зноји, па ако се тај зној уставља по хаљинама и кошуљама, то онда уди. Особито метнути на главу фес, а под њега неку стару капетину, па то све још шалином увити и завити, то је љубазни моји, науци противно и нездраво је. Мој вам је дакле савјет, да косу шишате а шалове одстраните макар у љето. На тако нешто и послѣје ћете морати доћи, па је боље сад одма да тако учините. Моја пак брига биће, да вам све оно, што је за вас боље, љепше и удесније кажем, а ви опет треба да се с послушношћу одзовете.

За сад браћо тријебите и напуштајте мање обичаје који вам шкоде; а послѣје ћемо пријећи и на оно што је теже и више, и на тај тек начин не ћемо од другијех изображених људи бити презрени, него ће се други, који толико

не знају на нас угледати моћи, што ће нам на дику и похвалу у животу служити моћи. — Амин.

III. 0 исповијести.

Љубазна браћо! — Намјера, којом Бог одреди св. Јована Претечу бијаше та, да проповиједа људима, да их позива да се исповиједају и кају за своје гријехове; и тако приуговоривши их, да буду готови ући у царство небесно. Св. Јован говораше људима: приуговорите пут Спаситељу своме, кајући и исповједајући гријехе своје. И почем се пут Христу само кајањем и исповједи готови, о томе ћу вам данас нешто и рећи, надајући се, да ће вам ово од праве користи бити. — Грјешна човјека и само његово срце укорава и савјест га мучи за зла, која је овдје на земљи починио, и у души таквога постоји немир и неспокојство. Кроз св. крштење човјек постаје христјанином, и измивши се од гријеха у коме је зачет, остаје послѣје чист тако, да су му отворена врата у рај; но као што знамо, човјек послѣје крштења почиње да гријеша, и тако ови нови гријеси затварају му и опет врата рајска. Шта би дакле од њега једног било, кад не би имао начина од гријеха се очистити и опет своме Богу приближити? Начин дакле, којим се то постићи може јест исповијед пред свештеником и кајање за учењене гријехове; а Бог је свештонству дао власт везати и дријешити гријехове. — Сам Господ И. Христос Бог наш установио је и одредио исповијед, и кад је из мртвих васкрсао јавио се ученицима и казао им је: „као што мене посла отац, и ја тако шаљем вас, и, ако ви опростите коме, опрштено му је на небу; ако ли не опростите, није му ни на небу опрштено.“ И то је очигледно, да је апостолима дата двојака власт: везати и дријешити. Све ово не чинише апостоли од своје воље и које-како; јер како би они могли знати, је ли ко достојан да му се опросте гријеси, ако то не би прије у исповиједи чули од онога, који се каје. Сљедоватељно и онда су се хришћани исповиједали. Сам Бог казао је свештеницима „пазите на суд, да право људима судите и знајте, да је то суд Божији; а ви ћете мени одговарати, ако криво узасудите!“ Но како је могуће свештеницима право судити, кад им гријешник право не открије своје срце, не призна и не изброји све своје гријехове и не учини праве исповијести?

Света исповијест много је потребна, јер :

1. мучно да грјешник сам своје гријехове може сазнати зато, што му се неће чини, да је учинио много већи гријех, него-ли у ствари што је. Праву мјеру његових гријеха показа ће му свештеник; а други нико.
2. Исповијест је потребна да покаже, да се грјешник од срца каје, јер често бива, да грјешник не ће да јави свој гријех пред свештеником и стиди се признати га; но браћо, такво је кајање лажно, јер ко се каје, тај треба и своју погрјешку да открије.
3. Исповијест је потребна, да умири савјест човјечију, јер грјешник није у стању себе самог осудити, али кад други т. ј. свештеник, који је примио ту власт, суди и на твоје кајање теби опрости, онда можеш бити увјерен, да ти је и сам Бог опростио и, оне ријечи од свештеника изговорене: „*прощаю и разрѣшаю тѣ*“ треба да примиш, као глас самога Бога. Неки занешењаци говоре: па сам Бог може опростити, а више нико; свештеник је човјек као и ја. Да, истина је, да само један Бог опрашта, но може и свештеник, који је ту власт добио „с' више“. Ти и не иштеш опрштење од свештеника као од човјека, а духовник твоју исповијест прима у име Божије. Истина је, да и чуда само један Бог чинити може; али знамо, да су их и пророци и апостоли чинили и то све Божијом, а не својом силом. Свештеник као оруђе и наслѣдник Божији овдје на земљи што гед ради, то сам Бог на небу потврђује.

Но и опет ће неки занешењак рећи даље, па и сам је свештеник грјешан; но баш зато што је грјешан, тим више и боље познаје слабост и немоћ човјечију и по томе према теби милостивији ће бити. Шта мислиш ти, који тако говориш? кад би те н. пр. чисти ангел исповједао, заиста би пред тобом занијемно и не би ти се ни примаћи дао, кад би само чуо велику ругобу твојих гријеха. За то брате, кад се исповиједаш, не сматрај свештеника за грјешника или себи равна, него тврдо и с увјерењем знај, да стојиш пред самим Христом, који ти преко свога свештеника опрштење гријехова удјељује.

Вријеме, кад се исповиједати треба јесу четири велика поста; а кад-год згријешис и тиме Бога увриједиш, отиди свештенику, покај се и гријех свој од ријечи до ријечи кажи му, и тиме ћеш се опет помирити са општим Оцем свијета — Богом; јер дан је смрти неизвјестан и не знаш, шта те за сјутра очекује.

Напослетку браћо, ако сте који гријех затајили пред свештеником, то узмите zgodну справу, те га из себе истјерајте; јер вас особито сад на то позива св. мати црква, и тим ћете бити приправни дочекати идући св. празник Христова Васкрсенија — Амин.

С. Давидовић,
прото градинки.

Кратки опис манастира Озрена.

У округу Доњо-тузланском (котар грачанички) а у Добро-босанској Епархији, у протопрезвитерату Маглајском, постоји стародревна манастирска црква Озрен, задужбина славних Неманића.

Овај манастир спомиње се и у народној српској пјесми: кад су „Збор зборила господа хришћанска . . . .“ — „Куд се ђеде цар Немање благо, седам кула гроша и дуката“? На које им је одговорио Неманићу Саво, да је потрошено на градње цркава, које

се ређају у поменутој пјесми¹⁾, па између осталих спомиње се и овај манастир: „Док начиним . . . . .“ „Озрен цркву на сред Босне славне.“ Па и чувени и вриједни српски књижевник покојни Јаков Игњатовић, у својој приповијетки: „Крв за род“ спомиње манастир Озрен као прибјежиште од душмана и силедија тадашњег времена.

Дакле према овоме и по предању народном, манастир је Озрен задужбина

¹⁾ Види у Вуковој збирци књ. II. под бројем 24.

славних Немањића и старина српска. Зато рад сам да изнесем кратак опис ове манастирске цркве, у онолико, у колико сам се сам могао увјерити приликом тридневног бављена мог у овој св. обитељи, те и шта сам чуо и шта видно мојим слабим а летимичним посматрањем.

Предање народно говори да овој манастирској цркви има 700 година како постоји и од како је сазирана. Она је сва од камена а има изглед крста. На средини цркве налази се једно кубе са 9 прозора сваки у висини по 2 метра. Олтар је мали у дужини $3\frac{1}{2}$ метра. Прва препрата дугачка је 5 а друга $8\frac{1}{2}$ метара. Ширина цијеле цркве износи близу 9 метара. У другој препрати или главној цркви постоје 4 стуба каменита у обиму приличне дебљине. Иконостас је од дрвета, на којем је намјештено неколико икона старих и нових. Звоник је доцније призиран са западне и са стране углављен уз цркву у 1879. години. Он је од самог тесанца камена од куле Абаз-бега Капетановића (Хаџића) из Маглаја, којег су откупили околни мирски свештеници и народ, и пренијели за звоник црквени. На овоме звонику налази се једно звоно које је поклонило Њег. ц. и кр. Апостолско Величанство Франц Јосиф I.

Посматрајући унутрашност ове цркве види се да је била сва молована, но у току дугог времена, нешто од насилника а нешто од влаге и прашине на многим је мјестима молерај искварен и нагрђен. И сад се види негдје главе, негдје руке, ноге и поједини дјелови светитељског лика. У олтару на горњем престолу а под прозором види се насликан жртвеник а с десне стране мало даље види се човјечији лик са круном на глави и око ње вијенац, а сав лик изгледа да је у свештеничком одијелу, држећи у руци на-

писано ово: „Изрѣднѣ ѡ прѣсвѣтѣи Бого-родницѣ“ и т. д. па даље: „Помѡни Господи рака своѣгѡ прѣсквитѣра Странинѣ.“

У средини кубета још је одржан молерај и боја је свијетла, а насликан је у врху Христос са 12 апостола око њега.

Више врата у камену у другој препрати — главној цркви, стоји овај натпис: † с(і)и с(вѡ)ти и Б(о)ж(е)ств(е)ны храмъ пона тѡѡа попъ и ѡковъ р(о)дѡ отъ плѣмѣ Неманиѣ въ сп(ас)ѣніе сѣбѣ и род(и)телие въ лѣто 566 (6205.) Из овог натписа разабира се да је овај манастир зидао неки поп Јаков од рода и племена Неманића, и да је стара ова црква 697 година, а подигнута је у години 1192.

У првој препрати при уласку, изнутра, стоји још и овај натпис више врата: † свѣрши се с(і)и с(вѡ)ти к(о)ж(е)т(вѣ)ны хр(а)м. с(вѡ)т(а)го архіереѡ хр(і)стоѡва николѡ п(х)ркіѡ-во(м) истымъ въразѣмѣ ЗРЗІ (7117—5508=1609) трѡудѡмъ и настоѡніе(м) ѡца нѣмѣна кѡ(р)ѡкѡ(м)а съ братіѡмъ ид(с)х(о)вника хр(і)стоѡфора ѡсѡфа іермона(х) силѡвѣст(ра) і ермона(х) нсаіе іе(р)мона(х) гіенадіѡ іермона(х) сѡмаскѡна іермона(х) рѡвнѡма іер(мо)на(х) ѡ діѡдеѡ іермоно діакони и старцы с(вѡ)т(а)го мѣс(та). На једној књизи црквеној, која се налази у свештеника Ђорђе Маријановића, пароха из Порјечине близу манастира Озрена, нађох у њој овај натпис на пошљедним листовима: „Сіѡ книжица Паскаліѡ прѡто-прѣсквитѣра Марка Марѡновића од Озрена манастира,“ а даље и мало ниже стоји написано ово: „Знати се када се прије покри манастир од тога времена има 231 година најпослије има 66 година а прије био кров 165 година и два пута покриван манастир.“

На једном листу ове књиге стоји написано: љето 1840 а на другом љето 1838.

У овом манастиру има и један Антимис, који је стар 358 година. Антимис није у потпуном четвороугалном облику као данашњи, но изгледа у види пешкира

(убруса), а од финог је ланеног платна. Освећан је митрополитом Херцеговачким кр маркомъ 1532 године, као што пише на њему.

Других каквих старина нема у овом манастиру.

По предању народном и казивању неких стараца, ова је црква била преко стотину и више година непокривена, и да је страдала и запуштена била, тако, да је на кубету мјесто крова дрвље у обиму човјечије дебљине расло, од којег се остатци и сада за спомен држе под кровом црквеним. Као што неки казују, прије 50 година посљедни пут прекривен је манастир самом лучевом даском, који кров и сада стоји у добром стању и може трајати још 50 година. Некада је казују 20 калуђера у овом манастиру пребивало као братство манастирско, но да су их Турци поклали и манастирско добро разнијели.

На јужној страни преко $\frac{1}{4}$ сата далеко од цркве постоји једна низстрменица, која се зове манастирска виноградина (а сад је искрчена и сију тежаци на њој разна жита која може имати до 60 дунума), али сад је ова земља својина богате удовице из Маглаја зване хади Хануме.

Садашња кућа манастирска у добром је стању. Она је подигнута на старом мјесту гдје су ћелије калуђерске биле. Обновљена је 1856 године трудом и узимањем околног мирског свештенства. У истој кући има 9 соба, 1 подрум од камена, 1 пекарница, 1 амбар и т. д. У горњем спрату налазе се собе за становање калуђера а у доњем при земљи постоји соба за школу (која сада не постоји), соба за учитеља, слугу и т. д. Осим тога даље од зграде ове налази се и један млин, један мали виноград који слабо успјева; један шљивик и неколико њива.

Јужно од цркве од прилике 80 метара постоји велики и вјешто озидани од камена извор, који се зове „Калуђерица.“ Но о овом извору нисам могао чути шта народно предање говори. Из њега јури јака, чиста, здрава и студена вода. Мало даље налази се поређаних колиба до 80 на броју, у које се народ уклоња од кише, снијега и рђава времена, кад цркви дође на молитву.

Поред свега тога посједује манастирска црква и велику шуму у простору 3.089 дунума, коју је висока земаљска влада манастиру додијелила у својину, и од које ће црква лијеп приход имати. (Баш ове године продано је неколико хиљада растова за 19.902 ф., са којим новцем руковаће консисторија за унапређење ове св. обитељи).

Манастирска црква са свима својим зградама и припадностима лежи у врло красном и романтичном положају, опкољен са свију страна шумом, високим брежуљцима и планинама. Овај простор на коме стоји црква од прилике износи у обиму 14 јутара земље лијене равнице. Овом равницом теку двије рјечице, једна са ЈИ., а друга са СЗ. стране. Прва се зове Рјечица а друга Крвавац. Мало даље одавде, од прилике далеко пола километра тече рјечица Јадрања.

Шуме које опкољавају манастир Озрен јесу ове: са ЈИ брдо је Градишњик, већином обрастао младом храстовином и буковином; са С. стране постоји Средељ и Копаница, а мало даље Оптра Главница која је обрасла јеловом шумом, у простору од прилике до 100 јутара земље. На Средељу познају се и данас калуђерске ћелије. СЈ! постоји шума Наруци и Јошје а мало даље Кикавац.

У овим шумама и другим око манастира налази се звериња, као: ерна, зе-

чева, лисица, куна, веверица, творова, вукова, јазаваца ит. д. А од летећих тица: орлова, јастребова, соколова, тетребова и других тица цјевачица.

Долазак манастиру на коњу за путника најбољи је са И. стране, и то од жељезничке станице Петрово село (на прузи Добој-Тузла-Симин-хан), од које је удаљен манастир $1\frac{1}{2}$ сахат. Премда и са мало труда и трошка могао би се овај пут и за кола направити; ипак је до сада остао неначињен али надати се да ће садања управа овог манастира кроз кратко вријеме са околним народом и са манастирским парохијанима ово извести и пут дати направити, те тим би у већем броју народа из околних вароши и села долазио овој св. обитељи и прилога више цркви допринијели.

Од варошице Грачанице у правцу ЈИ. удаљен је манастир $3\frac{1}{2}$ сата, а од варошице Маглај 7 сати у правцу СИ. Пут од Маглаја до манастира заиста је романтичан али и врло теретан. Од Маглаја до највишег виси планине Озрена на коме налази се један извор који народ зове „Краљичина вода“ — има равно $5\frac{1}{2}$ сати. Одма од тога извора простире се висораван у простору 4 јутра земље. Са овог мјеста када се погледа на све стране, виде се многе равнице и брда; а најљепше је отуд посматрати изглед тузланске околине и красних приједела са брежуљцима, и раштрканим селима.

Ваљда је ова планина па по њој и манастир добио име Озрен од старославенске ријечи: Зрети, обзрјети — гледати прегледати. Ко није био на овом вису

тај не може себи представити дивну красоту хоризонта са ове висоравни озренске.

Кад се пође од те висоравни озренске планине у даљини $1\frac{1}{2}$ сат до манастира, испод исте налази се камен од прилике 40 метара у простору и назива се озренски камен; а кад се прође и овај, наступа ништрменица све док се не уђе у шуму манастирску, кроз коју се иде $\frac{1}{2}$ сата и дође се управо пред цркву.

Право говорећи, кад човјек посматра ову дивну околину и највећу трпезу свакојаке природне изобиљности и рукосада свевишњег њеног Творца, којом је изобиљно украшена и обасута ова св. обитељ — у души му се појави милина и пријатност па и побожност, те закључити мора да је ово мјесто у истину за оне људе и слуге божијег олтара, који се посвећују Богу да у тишини изван свјетске сујете дане свога живота проводе и унаприједи ову Божију кућу у сваком погледу.

* * *

Све главно што је требало гледао сам да не испустим споменути, и мислим да није испуштено. Истина је и морам рећи да је овај опис кратко и површно изведен, према ономе како би требало да је описан овај манастир. Но то је тешко из узрока: што ја нисам имао времена задржавати се у овој обитељи и по околини њеној, и што не познајем народне приче о „краљичиној води“, о „извору калуђерици“ о „камену озренском“ итд. о којима на сваки начин народ зна нешто причати.

Б. П.

Опис цркве Ратковачке.

(у Кључком протопрезвитерату).

У повратку моме из Бањелуке, ће сам присуствовао на освештењу цркве у Ребровцу, 4. Октомбра о. г. навратим се на Бањицу ратковачкој цркви, која је источно од Кључа далеко 2 $\frac{1}{2}$ сахата.

Ова црквица постоји од више стотина година направљена од некога Ратка кнеза и то овим редом: По народном предању прије 200 година живио је у Бањици неки кнез Ратко и имао је код себе у најму Туре по имену Хусе, који му је говеда чувао, пак бојећи се кнез да се Турету не би што догодило, зашто би Турком одговоран био; за то му исплати најам и рече: Хусе! хајде ти у свијет и бољи селамет (срећу) себи тражи. — Онда мали Хусе крене од кнеза Ратка, и ходећи од града до града стигне чак у Цариград и некако се докопа до Султана.

Тад знамо да се код Турака не долази са знањем до званија него ли с храброшћу: а Хусе је већ био нарастао и храбар постао; зато га султан стави за везира, под именом „Хусеин везир“. Једанпут кад је султан по својој царевини разашилјао везире да тенбил (уредбе) чине, Хусеин везира запане у Босну, ваљда по његовој жељи да види свој мемлекет (домовину), па кад је дошао на поље Подрашницу, које постоји између Кључа и Варцара, ту је своју војску утаборио, и пошље своје двије суварије (коњанике) у Бањицу рад истога кнеза Ратка. Кад су ови дошли и казали кнезу да га везир зове, он се био љуто уплашио, мислећи јамачно да га везир на погибију зове! Онда се кнез опрости са својом породицом и оде на Подрашницу у турски табор пред везира и ода му по турском оби-

чају робску почаст. — Тад га везир упита је си ли ти кнез Ратко? Јесам господару, одговори кнез. Је ли ти жива кнегиња, брат, син и т. д.? Јест! Тада се сиромашни кнез смрзне од стра мислећи да ће везир све погубити. Напослетку стане везир питати и за говеђа имена н. пр. јели жив, рогоња, драгоња, зекоња, медоња, мацоња, шароња, плавота, сивоња, гароња, бјелоња, пероња и т. д. Пак видећи да се је кнез уплашио онда му рече: мој драги кнеже, ти се немој ништа препадати, ја сам онај Хусе што сам некад твоја говеда чувао, и опет ми је лијепо било, јер си ме држао као и своје дијете; пак Бог и твој паметни савјет упутио ме је те сам данас везир, а може бити да ме ти нијеси паметно свјетовао и рекао; иди тражи бољи селамет, да би ја и данас ма чија било говеда чувао; него сад ишти што најволиш да ти дам.

Тад се кнез Ратко поврати из своје смрзлице и на ново му искрену почаст ода и рече: Господару! најволим да ми даш да саградим штогод црквице у Бањици на тавану код извора воде Седреника, ђено пада са високе седре; јер си ти онђе са мојим говедима почивао и њезину околицу под моју руку чувао. Онда га везир задовољи и рече: сагради цркву баш онде али што прије мореш, и дадне му бурунтију на околицу за њега и његове насљеднике; те по његову имену она околица назове се Ратково. — Онда кнез Ратко одмах на брзу руку од свога чардака сагради црквицу на реченом мјесту а Ратково прими за својину!

Али поклон Хусеин везира би љуто крвав за кнежове потомке; јер за жи-

вота кнеза Ратка, Ратковљани бише оно што и Израилџи у Мисиру за живота прекрасног Јосифа, а након смрти кнеза Ратка, Ратковљане постиже од силеџија Турака оно што и Израилџе након смрти Јосифове постиже од новијех Фараона; јер многи је мученички скончао : од коца, кононца, пушке и сабље. Било је и таквијех тешкијех прилика да су се сиромаси облачили у просјачко одијело и у штапове уврћивали своје тапије, па их носили у Травник на преглед везиру. Тако мучећи се свакојако очували су своје потомству ако и не све овај мученичком крви окроњени комадић земље, а иначе отели би им били све као и другијем; јер љута аждаха сав би свијет прождрла и не би се ни најела то л прејела.

Назад 50 година а т. ј. 1839. кадија Ђумишлић из Бањелуке, разјарен што му ратковачке тапије у руке доћи не моглоше, он одабра бањалучке зликовце све прњега и горега крволока, те с њима крене на Ратково и позове на вјеру : свештеника Симу Кочића, кнеза Мијаила Бабића, Зељку Кочића и остале ратковљане, те је ову тројицу првака након много мучења исјекао и остале ратковљане што но ријеч до костију огулио и опљачкао. Теодор Босинчић старац, који је и данас жив и којему има преко 100 година, приповиједа да је и он био у овом ужасном и крвавом колу стезан непријатељским ланцима и да је до голе душе оглобљен и опљачкан. Исти старац још каже : да је свештеник Симо Кочић тада био у 25. години и врло наочит, пак кад су га зликовци посјекли да је покојник без главе дупке стајао све док га силеџије нијесу оборили.

Ова је црквица у врло романтичну и чаробну мјесту, на једном водопадном

таванку прама селу Бањици а од запада и сјевера окружују је шумнате стране. Њезина прекрасна равница за збора састоји се у простору око 2½ дана орања, на овој је равници извор поменуте рјеџице Седреника, врло здрава и ледена вода, која мало ниже цркве скаче са високе од 80 — 90 аршина седре и својим водопадом краси ово мјесто.

Са овог водопада у мају 1875. два су вука скупа врат сломила; те је овај догађај народ именовоао за неко предзначење. Осим ове зборске равнице иста црквица има што искрчене и то дароване своје властите земље 7 дана орања, а кад би се срећом овдје саградио парохјални дом, те би се њено земљиште проширило, засадило виноградом и другим разним воћем, закратко вријеме изгледало би као какав Фрушкогорски манастирић, те би околне Србе примамљивало да дођу нагледати се ове природне красоте.

Ова је црквица од растовине, изгледа бакарне боје; њена стара грађа била је дуга 11, широка 6 а висока 2½ аршина, пак је љетос ревношћу дотичног јој свештеника Стевана Бабића с прилогом Срба Ратковљана и потпором в. з. владе од 50 фор. настојањем кључког предстојника Марковића обновљена; и то на зиду 1 аршин одигнута; а олтар 5 аршина изнешен и озидан, а такође и камена порта око ње озидана. Звоник је дрвен са звоном од 11 центи.

У истој црквици часна је трапеза од седре, широка 1 аршин, а дуга нешто више од аршина, стесаних рогљова, те изгледа на 8 ћошкова. — На њсј је св. Антиминс са св. моштама врло стар, и на њему потписује у околици са словима овога облика :
**† ОСТИСЄ СЄИ СТЫ И БЖЄТЄНИИ
 ЖЄРТЄНИКЪ РЪКОЮ МНЪ СМИРЕ-
 НАГО : ГАБРИЛА МИХАИЛОВИЧА МИТРО-**

ПОЛИТА ДАБРО-БОГАНСКОГ. СЛЪЖИ-
ТЕЛЮ ГДНЪ МОЛИ ДАНЕ ПРЕЗРИШИ
НА МОЛБНИ НЕДОСТОПНА АРХИЕРЕЈА
ГЯВРИЛА КО МИТРОПОЛИ САРАЈСКИ
ЛЪТА ГДНЯ ЯЧМО (1749) ФЕВРУАРА БК.

По дну Антимиса потписује се сит-
ним словима овако : иже чртавы : любве ради
христови поменъ многогрѣшнаго христофора
1630. На овом Антимисеу обично постоји
крст, уз кога је копје и трска са сунђером ;
око њега је сунце, мјесец и два шесто-
крилата анђела. — У рољовима 4 Јеван-
гелиста, над Матеом потписује : повѣднѣю
пѣсанъ поюще, Марком копнюще, Луком
взивающе и Јоаном глаголюще.

На средини погреб Спаситеља, испод
ког пише : Благообразни Јосиф и
т. д. У овој је црквици иконостас врло
стар особито двери, а икона Спаситеља

и Богомајке нове су и доста у величини ;
друге су разне иконице понајвише на
хартији што је народ купово и дариво.

Овај иконостас, види се на више
мјеста из пушака пробушен, а то је било
сад у устанцима 1875 и 6 год. Зликовци
су долазили пред исту црквицу, и ви-
дећи на мали прозорчић иконе пак у
црној глупости и распаљеном бјеснилу
повичу ено попова, удри ! Ови зликовци
који су се у исту црквицу пушкарали
полудили су ; које овде не биљежим
(тријех кажем а грјешника не кажем). —
Ова је црквица храм : Пренесенија мошти
св. О. Николе 9. Маја кога тај дан из
околице Српски народ много посјећује.

Хаџи Миле А. Попадић.

свештеник.

Допис.

Стари Мајдан, 4 фебруара 1890.

Данас је овдје славио Дионисије Маринко-
вић дваестпетогодишњицу свог учитељствовања.

Дионисија Маринковић родом одавде, почео
је овдје дјецу учити 4. јануара 1865 год. коју
је све до данас учио у истом мјесту непрекидно,
(изузимајући што је буна помела), те се 4. јану-
ара о. г. навршило равно четвртина вјека. По
будући да су га спријечили празници који су
око тога дана, те није могао одма то чинити,
него после 1. мјесец дана.

Пошто је свршено у цркви благодарене
Богу, на сретном свршетку четвртине столећа ;
гдје су била сва дјеца школска, мложина грађана
и сељака ; — свештеник је приказо народу цијел
благодарења ; том приликом посавјетовавши ро-
дитеље да и у будуће марљиво шаљу дјецу
своју у школу.

По свршетку службе Божије, позвао је
Дионисија два свештеника и још неколико
одличних грађана (родитеља дјечињи) у своју
кућу и почастивши их по могућству, изјавио је
дубоку благодарност овим рјечима : „Браћо ! прво

и прво, благодарим Богу Створитељу и благом
промислитељу, који ме је кроз толико дуго ври-
јеме, и међу толико нејачке дјеце сачувао, те
никаква сакатлука и несреће није било, као што
сам слушао у неким школама да се за кратко
вријеме случи. Друго, преко вас изјављујем
свима родитељима срдачну благодарност на по-
вјерењу, што сте ми повјерили Ваше најмилије
и највеће благо, своју милу дјечицу, да их ру-
ководим на путу среће, коју сам службу по мо-
гућству заиста савјесно и оправљао. Већ ја
одавно учим дјецу, оне дјеце, која су пре код
мене учила ; и сви они родитељи који су код
мене учили, своју ми дјецу радо повјеравају,
према су и сами учећи доста шикаца (батина)
добивали.“ Родитељи такође изјавише њему своју
благодарност и признателност за положени ње-
гов труд.

Дионисија Маринковић родио се 1835. г.
Бегов ђед, пранђед и други аили су свеште-
ници ; такође и три његова брата : поп Миле,
прото — поп Јово и поп Илија, који је прошле
буне погинуо са братом Лаком, са синовцем Је-

ротијом и с момком Милом (дакле 4 из једне куће). Дионисија учио се је у кући родитељској; само 1856 г. учио је 2 мјесеца у Приједору, кад пок. Петра Љубишића, јер је болест даље учење спрјечила му. Дионисија је искусан у црквеном правилу тако, да се не би свију овдашњи па и други свештеника постидио. Његови ученици знају лијепо појати, не само одговарати летургији, него: полијелеи, ангелски собор, помилуј мја Боже, чешњејшују и славословије на 4—5 гласова, 4 катавасије, многе тропаре, антифоне и т. д. Дионисија је изабран за учитеља колико за науку, више за црквено благодаривје и благољепије. Он је овдје завео неки школски ред, (макар слику школског реда). Прије њега учење је овдје прекидно; по неки су долазили и учили овдје дјецу по 1—2 године, и само се учио буквар и часловац. А кад је Дионисија почео, одма су се почели и други предмети као: Црквена историја, катихизис, земљопис, читанка и граматика, (а камо српска историја?) за које

су му се противили неки људи који не разумију корист од науке. Он је узрок те је овдје 1868 г. основан школски „фонд“ који (мал), ако је и пропао уз буну и данас се повлачи, те се ова школа издржава. Он је по могућству обдржавао црквено-школски ред баш и онда, кад је овдје пушка пуцала, а богме по неки куршуми записивали и за школске прозоре.

Узевши у обзир његово поступање од почетка до данас, мислим, да Д. М. заслужује више похвалу, него подсмјех и поруганије, ако се и не може мјерити са данашњим научењацима.

Будући да су му уз буну браћа исјечена и кућа поробљена, то Д. М. доста сиротињски живи, кубурећи са 200 фор. год. плате издржавајући 6 чељади.

Молим славно Уредништво „Д.-Б. Источника“ да у цјењеном листу дате мјеста овом допису, макар у скраћеном виду.

Србин Мајданац.

Записник.

Главне скупштине крајцарског штедовног друштва православних Српкиња у Сарајеву, обдржаване дне 26 Јануара 1889 год. у кући друштвене перовоткиње Евице Сарајевчићке учитељице. Пошто се по правилама овог друштва §. 7. скупио довољан број чланица које стално обитавају у Сарајеву, то се у 4 сахата по подне отворила скупштина.

Предсједава: предсједница гђа. Јованка Бесаровићка. Биљежи: друштвена перовоткиња гђа. Евица Сарајевчића.

Осим чланица присутни су још г. Нехански градски биљежник, а изасланик владиног повјереника; г. Ђорђе Петровића члан конзисторије и Ђорђе Бјелановић ђакон изаслани од вископреосвештеног митрополита г. Ђорђа Николајевића.

Госпођа благајница је већ 15 дана на постели болна, те не може скупштини присуствовати, али је умолила друштвену перовоткињу да ју у скупштини заступа.

1. Чита се записник прошле друштвене сједнице од Јуна 1889 год. — Одостовјерава се.

2. Перовоткиња Евица Сарајевчића у име друштвене благајнице предлаже славној скупштини друштвене рачуне, који су по одбору већ прегледани, да се на ново прегледе. — Предлаже даље да се изберу три лица која ће исте, као и друштвене књиге прегледати, §. 8. тачка 2. друшт. правила.

Чланице скупштине моле изасланика владиног повјереника г. Неханског и г.г. Петровића и Бјелановића да књиге и рачуне друштвене прегледе, јер су они томе вјештији од још у том непрактичних чланица.

Пошто су г.г. рачуне и друштвене књиге прегледали — изјаве, да је све у свом реду. Осим тога господа су само још примјетила: да се на књигу „рачунски дневник“ метне друштвени печат, и назначи колико страна исти има.

Перовоткиња прима ову примјетбу са захвалношћу, молећи госпуду, да ју још у чем поуче ако какав недостатак у раду опазе.

3. Перовоткиња извјешћује сл. скупштину да се друштво састоји из 122 чланице које редовно уплаћују своје улоге.

4. Пероводкиња чита имена приложника као што слиједи:

Високопреосвећени митрополит г. Ђорђе Николајевић 50 ф. Преузвишена гђа. бароница Аппел 20 ф. Преузвишена гђа. Марија Давид од Рудне 21 ф. 35 н. г. Савка Д. Јефтановића 20 ф. Административни директор г. Саурвалд 10 ф. Генерал Бордоло 10 ф. Генерал Фаби 5 ф. Племенита гђа. Унгер 5 ф. Племенита гђа. Томић 3 ф. 65. н. Евица Сарајевчић 10 ф. Јефа П. Краљевића 6 ф. 35 н. г. Јефо Краљевић 5 ф. г. Алекса Стјепановић учитељ 3 ф. г. Јања В. Дурића 3 ф. г. Јелена Лекића 2 ф. г. Милица Васић учитељица 2 ф. 35 н. Аника Р. Обрадовића 2 ф. г. Јованка Шарац 2 ф. Милка П. Поповића 2 ф. г. Мара С. Х. Дамјановића 2 ф. г. Савка Станишина ф. 1:35 г. Ана А. Дешчића ф. 1:35, г. Мара х. Авакумовић ф. 1:35 г. Стака Ерића ф. 1:35. г. Василија К. Мирковића ф. 1:35. г. Мара М. Савића ф. 1:35. г. Јока Ј. Савића ф. 1:35. г. Перса Ј. Николића ф. 1:35. г. Даша В. Станишића ф. 1:35. г. Даша Т. Делића ф. 1:35. г. Јованка Ј. Бесаровићка ф. 1:35. гђца. Анка В. Х. Ристића ф. 1:35. г. Јока П. Пешута ф. 1:35. г. Госпа С. Дунђеровића ф. 1:35 г. Росанда Р. Бесаровића ф. 1:35. Јелка А. Крешталице ф. 1:35. г. Софија Маљуканова ф. 1:35. свега ф. 206·95 н.

Скупштина благодари господи и госпођама на учињеним прилозима и кличе „живили приложници нашег друштва.“

Пероводкиња извјешћује славну скупштину да је се преузвишена гђа. Давид много заузимала за ово друштво, те с тога изјављује најтоплију захвалност преузвишеној госпођи.

Скупштина такође прихваћа и најтоплије се захваљује преузвишеној чланици нашег друштва!

Пероводкиња још извјешћује славну скупштину, да је наша благајница, као врла родољупка осим прилога од ф. 1:35 нашем друштву доживотно уступила собу у својој кући Франц Јосифа улица број 64. за одборске и скупштинске сједнице. — Кад би се узело у рачун шта би друштво само за једну годину потрошило, кад би морало собу и намјештај плаћати, а шта би то тек стало за више година? Зато се пероводкиња налази побуђена изјавити најтоплију захвалност тој племенитој и родољубивој Српкињи и чланици нашој.

Скупштина примајући на повољно знање предлог пероводкиње захваљује се друштвеној благајници на родољубљу и кличе: живила друштвена благајница гђа. Савка Станишина!

Пероводкиња још извјешћује сл. скупштину, да су својим родољубљем заслужили јавно признање и сљедеће Српско-православне црквено-школске општине и протопрезвитерати као:

Српско-православна црквено-школска општина у Бос. Новом и у Крупи. Надзиратељство протопрезвитерата у Власеници, у Травнику, и Сокоцу.

Ове славне црквено-школске општине и протопрезвитерати скупили су колико је било могуће више чланица овом друштву и њихове улоге друштвеној благајни послали, слава им и хвала!

Скупштина се захваљује поменутиим општинама и протопрезвитератима као и свима који се за ово наше друштво заузимају, с тога им кличе: „живили родољуби и родољубке!“ да Бог да се на њих многи Србин и српска мајка угледали!

5. Пероводкиња извјешћује сл. скупштину о овогодишњем издатку, које је друштво учинило као што слиједи.

- а) Издато је штампарији босанске поште по рачунима за 1000 ком. друштв. правила; 1000 ком. потврда; 200 ком. циркулара; 240 табака за главни именик друштва . . . фор. 78·70.
- б) Издато је књижари И. Кенигсбергера за 2 ком. протокола, пера, артију и куверте по рачуну . . . фор. 6·17.
- в) Издато је Л. Фоглу за друштвени печат. . . фор. 8·—
- г) Издато је Х. Трифковићу за друштвену фирму. . . фор. 2·50.
- д) Издато је Кришковићу за повез глав. именика. . . фор. 3·20.
- е) Издато је Кости Драгићу послужитељу у име плате. . . фор. 35.—
- ж) Издато је порта . . . фор. 06.

Свега се дакле потрошило фор: 133·63.

Прилози изнашају за 1889 год. ф. 206·95.

Улови изнашају за 1889 год. ф. 435·12.

Укупно свега ф: 642·07.

Кад се одбије трошак фор. 133·63.

Остаје још фор: 508·44.

Пет стотина форинти предано је босанско-херцеговачкој дионичкој банци у Сарајеву по

4 $\frac{1}{2}$ % на камату по гласу књиге „број 2,“ а
рест фор : 844. налази се у друштвеној благајни.

6. Бирање друштвеног одбора.

Пошто је пероводкиња Евица Сарајевчића
почела дијелити изборне карте, ради бирања
новог одбора, скупштина једногласно избере од-
бор који је и прошле године био да и ове го-
дине буде и то :

Гђу. Јованку Ј. Бесаровићку за предејед-
ницу, гђу. Савку Станишину за благајницу, за
прегледарке рачуна, гђе : Савку Ђ. Петровића,

Јованку Шарац и Мару М. Авдаловића ; за
одборске чланице гђе. Х. Милку Х. Трифковића,
Мару П. Петровића, Мару Х. Авакумовића,
Ану А. Деспића, Јефу Н. Краљевића, Мару Ђ.
Илића, и за пероводкињу Евицу Сарајевчића.

У Сарајеву 26. Јануара 1890 год

предеједница :

Јованка Бесаровића

Јованка Шарац,
Милева Делијани.

овјеровитељке :

Евица Сарајчића.
пероводкиња :

Допис.

Требиње у Недјелу Православља 1890.

Гледајући нашу младеж као вриједне ра-
денике, а особито око оног што се зове опште
српско и народно, што се могло виђети из њи-
ховог огромног и неуморног рада око приређи-
вања лањске и овогодишње светосавске славе,
које су испале не само на задовољство наших
но и страних слушаалаца — прегех их позвати
са неколико ријечи у прву неђељу часнога поста,
на оснивање привременог срп. црквеног пје-
вачког друштва, у цијељи, да се поучимо у
српско-православном црквеном појању, како би
могли ове године први пут судјеловат при бо-
гослужењу на свијетло Васкресеније, те и по-
ложити темељ будућем српском православном
црквеном пјевачком друштву. — Моја жеља као
и остале браће Срба у Требињу није остала пуста
жеља, јер више од двадесет младића са нашим
учитељима на челу одазваше се позиву и већ
се припремају да своју задану ријеч испуне —
дакле ријеч је пала на плодну земљу, која ће,

Бог и душа, уродити добрим плодом. Нама пак
који смо заузети другим послом, биће света дуж-
ност потпомоћи свој подмадак, и дати му снаге
да оствари ту племениту и корисну замисао.
Од њих пак зависи највише, зато ћемо и помоћу
и савјестом придржат их да не клону, како би
их и овом приликом виђели свијетла образа и
поштена гласа ; на срећу нашу и на славу Бога

Кад први пут отпјевају божествену литур-
гију, изнијећемо часна имена свакога који је
макар у чему био на руци овом друштву, као
и имена читавога друштва, нек се види ко се
брине о нашим друштвима, која ће нам стварати
лијепу будућност. Ја, пак, у овој прилици об-
знањујем, да се својски заузело око оснивања
пјевачког друштва, коме се жели положити прави
темељ на свијетло Васкресеније ове године!
Свој браћи Требињацима хвала, што се одазваше
на глас свога свештеника! Сретно да Бог да!

С. Л. П.
свештеник.

На гробу Леонтије Радуловића,

владике херцеговачког.

Благо оном, ко се роду на жртвеник даје,
Над тим вјечност као сунце; златним зра-
ком сјаје! . . .

Гдје вјечито анђeosке, тихе, благе, шуме пјесме,
Гдје с' мирисне смирне облак, с' мирисавим зра-
ком грли, —

У божанском, светом храму, — гдје с' кандило
гасит' не см'је,
Ти почиваш оче врли! . . .

Склопљене су твоје очи, што се тако напрезаху,
 Крoзa таму саашињoст, дa бyдућнoст смoтpe
 сјајну;
 Пa дa с' скoпe, — кaдa видe, с милом српствa
 мрaк дa бjeгa,
 Бoл мy шaљe зoрy бaјну . . . . .
 У рудим' ти стaлo срцe и утaнo у нeм' плaмeн,
 Плaмeн вjeрe, плaмeн нaдa, плaмeн тврдe зeљe
 свeтe;

У Мостару 1889.

Плaмeн oнe бyђнe мислe, бyдaни дyх ти кoју!
 ствaрo —
 — Зaпoчeтe, нeдoчeтe . . . . .
 Спaвaј! тпjo oчe дoбрe! . . . . . a кaдa Србy снe
 зoрa,
 И oриje мyчнo тjeгo, слoбoдинoг сyнцa — зрaкa,
 Тaдa ти и ти — с твојим рaвним, сa знaмeњeм
 свeтoг крстa
 Блaгoслoви сa oблaкa! . . . . .
 Јoв. A. Дучић.

Кo је најсрeћнији?

Кo је најсрeћнији нa oвoм' свeтy?
 Мислeћ y сeби питaм сe ја.

Вaљдa сy oни пoнaсрeћнији,
 Нa кoјим' с' зaтo и срeбo сја.

Или сy oни најсрeћнији лyди,
 Штo зaдoвoљe свaки своју бyдa?

Дeу л' oни срeћни, штo им oдличнја
 Укрaшyју нинy пoнoситy грyдa?

Срeбрeницa, 28. aвгyстa 1889.

Христићанскa љубaв.

И пoшeдaњи чaс дa кyцнe,
 Дa сe с' oвoг свeтa зyбoи.

Тaдa стaрaчкe своје oчи,
 Дижe Бoгy, — пoмoли сe,

И мoлитвa свeрдaчнa,
 Тyжнoг стaрцa yсaшa сe,

Тyдa нaљeзe јeдaн христићaн,
 Из дaљинe бjeшe вeљe,

Кoм' oдaвнa бeхy свeтe
 Испунити oвe жeљe:

У мaдoстe зарeкo сe
 Спрoмaхe пoмaгaти,

Oд мyкe их сирoтинскe
 Свe дo смртe зaштити.

Тe и сaдa — кaдa вилe
 Инeмoглa сирoтaнa,
 Нaвaли сe нa срцe мy,
 Oд љубaви тeшкa рaнa.

Види тaкo сирoтaнa,
 Тe бoс, глaдaн, снyждeн стoји,
 Инeмoгo oд стaрoсти,
 Пpoшe своје дaнe бoји.
 Дoш y мaђим гoдинaмa,
 Рoдинy је изгубиo,
 Тe и живoт нeтoв дaљe —
 Тoрчи, тoрчи пoстaјaо.
 Нeмa никoл — aox рaнa!
 Нe би ли гa зaмјeниo;
 Нeмa никoл милoстивa,
 Кoј би мy штo yдeјaнo.
 Свaки дaн је нeмy дaљe —
 Свe јeдaкo прoзaнo,
 Aл' бaш никoл нeмa јoштe,
 Кoји би мy пoмoгao.
 И пoшeдaњу нaдy своју,
 Тyжнe јaднe дa изгуби,

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Тад подиже сиротана,
Па му рече милостиво :
„Од сад са мном ти беш живјет’,
Хвали име Исусово“.

За то знајте да Бог своје
За навијек не оставља,
И с’ највећим сиротама,
Име своје Он прославља.

Те сви браћо ми прегнимо,
Помажимо сиротане ;
То је љубав хришћанска
Кад блажимо њихне ране.

Плевље 1889.

М. С. Поповић,
учитељ.

Оглас са двери

(у православној старој цркви у Сарајеву, држан 28 Јануара 1890 год.)

Православна браћо!

Благо оном који до вијека живи — имао се рашта и родити — тако је рекао покојни прногорски владика Петар, — па заиста кад човјек промисли како је кратак овај варљиви живот земни, како је трошно и пропадљиво тијело наше, како се брзо заборави и име наше овђе на земљи — онда је онај најсрећнији, који море и умје да овјековјечи име своје, било књигом и науком, било јунаштвом или добротворством. Код нас је у новије доба мало људи, који се старају за то, као што су се наши стари бринули — чувајући кроз толико стотина мучнијех годинаца најдрагоцјеније светиње српске : српско име, српски језик, и свету српску православну вјеру. За те светиње жртвовали су они све : и снагу своју и благо своје па чак и животе своје. А данас ријетки су таки родољуби, ријетки су таки карактери, ријетки добротвори, који би могли и имали откле приложити коју парицу на олтар просвјете српске и цркве српске. Шта ћемо де, томе су ваљда времена крива.

Но ево једног честитог Србина, који се угледао на наше старе и сјетио се да још за живота учини задужбину. Познавали сте добро тога родољуба и ваљаног Србина, који је лани из унутрашњег побуђења потежио се чак и Христову гробу отићи и поклонити се — то је онај што га неки дан испратисмо до вјечне му куће, а данас му ево седмично опијело држимо — то је покојни хаџи Лука Ђуровић.

На двије недеље пред смрт своју предао је покојни хаџи Лука својој супрузи Јелки 235 здравијех дуката, да се још за живота његова разашаље на цркве и намастуре, па да се упише вјечни спомен њему и сину му Перу.

Поклоне је одредио овијем светињама :

1. У граду Рисну, у Боци Которској на манастир Бању, храм св. Ђорђија . . . 10 дук.
2. У његовом родном мјесту, селу Мустачима, близу Требиња — на цркву св. Климента . . . . . 25 дук.
3. Манастиру Дужима у Херцеговини . . . . . 15 "
4. На Бунинову у Дубровнику црква и гробље . . . . . 25 "
5. На цркву у Горажду . . . . . 10 "
6. На цркву у Чајничу . . . . . 20 "
7. Манастиру св. Тројице у Таслици 20 "
8. На цркву у Високом . . . . . 10 "
9. На нашу ову стару цркву . . . 25 "
10. На овдашњу нашу нову цркву 25 "
11. На овдашњу српску школу . . . 50 "

Свега : 235 дук.

Толико је учинио покојни хаџи Лука — од онога, што је у младости стекао и уштедио. Није зажалио учинити добро роду своме, а тијем себи стећи вјечиту задужбину. Покојник је добро схватио ништавило наше овђе на земљи, појмио је ране мученичког рода свога, па је учинио колко је могао и кадар био. Угледајмо се браћо на овог доброг и побожног Србина и родољуба српског, па не зажалимо ни ми на ту цијељ, коме је Бог дао — јер знате како се вели :

Зрно до зрна погача — камен до камена — палача.

А покојном хаџи Луки рецимо сада сви :
Бог да га прости и помилује!
Бог му дао у рају насеље а
међу нама вјечно спомињање.

Амин.

Светосавска прослава у Мостару.

По свима крајевима, гдје Србин живи, гдје се српска ријеч чује, гдје се српска пјесна хори и гдје год се српско име спомиње слави се данас 14. јануара успомена нашег великог српског првопросвјетитеља св. Саве. Ваљда нема српске цркве, у којој се тога дана није отпојала света литургија, као год што ни једне српске школе нема у којој се није мило и достојно прославио св. Савва. И ако је просвјетио српски св. Савва светац цијеле православне цркве, то је ипак једини српски народ, који га на овако свечан и сјајан начин прославља. — Светосавска прослава постала је Србину најмилија, јер је то спомен, што га подејећа на оно златно и сретно доба, кад је Србин живовао лијепо, јер је то спомен на једну културну епоху нашег српског народа. Спомен светитеља Саве живи у пуном жеку од вајкада у нашем српском народу. И кад су наступили тешки Србинови дани и кад је дошао жалосни тренутак, да је безбожна рука у прах и пепео дала претворити тијело св. Саве око кога се као видљивог споменика срећног доба, српски народ прикупљао — ни тада Србин није клонуо, већ са вјером у Бога и св. Саву загријевао је наду на бољу и сретнију будућност српску. Светосавски пепео одушевљавао је српска срца на све стране. У нашем народу остао је и до данас свијетао спомен српског учитеља и светитеља Саве; његова је мисао у народу живила, а народ је опет њоме живио. Светосавска мисао спаја нас у један, у народ једних жеља, једних смјерава, у народ једне и исте узвишене циљеви. То је баш оно, што и светосавској прослави даје узвишени значај.

Благодарећи Богу, наш је народ схватио вријеме у коме живи, дух, којим то вријеме дише, околности и прилике у којима се налази и с којима му се ваља борити ако хоће, да с побједом изађе, а као такав, да се одржи жив у непомућеној српској свијести. Зато и видимо како се по свима крајевима васколиког нам милог српства својски прегло, да се сваке године све то боље и свечаније прославља успомена наше дике и поноса, нашег српског учитеља и просвјетитеља св. Саве, тог најплеменитијег изданка владарског Немањиног дома.

И у нашем питоом Мостару, престоници личне нам домовине, те „војводине и колијевке

св. Саве,“ као што је сваке године са пуним жаром љубављу и весељем прослављен дан просвјетитеља српског, тако је и ове године. Зато мислим да је вриједно, ако вам овогодишњу светосавску прославу опишем, а у томе ћу ићи по реду.

Лицем на св. Саву у јутру почела је јутрења у 8 сати а литургија у 9^{1/2} сати, на којој је чинодјејствовао просвећени госп. митрополит Серафим са мјесним свештенством. У цркви се био слегао силан свијет као но о Божићу или Васкрсу. При крају божествене литургије, која је свечано одслужена уз складно одговарање овдашњег српског пјевачког друштва „Гусле“ а за вријеме „причасна“ изговорио је народу бесједу г. Поповић Ђакон. У бесједи изнио је заслуге и врлине светитеља Саве и поучио је присутну Србадију, како по примјеру нашег првоучитеља треба да и ми „за љубав вјере, имена српскога и народа свога кадри будемо жртвовати све и сва као што су и наши славни претци чинили“. — По свршеној литургији обдржавао се парастос за све упокојене „киторе и приложнике“ српско-православне мостарске цркве и школе. Ову племениту мисао, да се тога дана парастос држи покренула је овдашња свјесна општина, желећи тијем да ода достојну пошту својим добротворима. Овијем је чином наша општина показала, да зна и умије цијенити своје заслужне људе.

Пошто се парастос свршио кренула се уз појање „светосавске пјесме“ а у лијепом реду свечана литија са свештенством и народом у српску мушку школу. Школека дворана бијаше прецуна од народа, а била је урешена зеленилом, српским тробојкама и сликама из српске прошлости, које нас потсејаху на негдашњу славу и величину српску и на читав низ краљева и царева српских. Међу сликама у зачељу дворане блисташе се икона св. Саве. Пошље освећења водиче и преливања панахије (кољива) држао је госп. учитељ Марко Марковић говор о „домаћем васпитавању ђеце“. Г. учитељ лијепу је те му одабрао према мјесним приликама а извео ју је тако красно да ће му сваки од срца рећи хвала! Домаће васпитавање ђеце код нас је скоро сасвим необрађено, нити ико о њему рачуна води пред свега тога што знадемо, да од њега највише

зависи будућност наше младе Србадије, која је позвана да брани и чува србинове светиње. Зато нека би дао Бог, да ријечи учитељеве не остану „глас вапијућег у пустињи“! Иза говора тројица ученика и двије ученице вјештим и умилним декламацијама звани су сваком присутном Србину сузу радости низ образ наћерати. Особито је пажњу од њих обратио на себе један „малишан“ са декламацијом „молитва“ од Николе Кашиковића. За овим школка младеж отпјева „ускликнимо с' љубављу“ с којом је пјесмом отпратен Архиепископ са свештенством у цркву, а народ се весело и задовољан разишао кућама. Овим се сврши црквено-школка слава, а сад да видимо, како ће испасти, „вечерња слава и забава“.

На вечер у 7^{1/2} сати у часничко-чиновничкој касини сви позвани бијаху мјеста заузели а свјетини, која на ногама стајаше ни броја не бијаше и тако све просторије бијаху дупком пуне. Свак је жељно очи упро на бину, у врх које с' предње стране висаше међу тробојницама икона општенодног слављеника, светитеља Саве. На глас звонцета тишина завлада; завјеса се диже, а указа се дивна кита наше Србадије, „бесједа“ дакле отпоче. Сад г. Лазар Милутиновић ступи на сриједу и у красном говору изнио је заслуге светитељеве и значај забаве напоменувши, да је у просвјети једини спас напретку и опстанку нашем, те је на завршетку одушевљеном ријечи позвао браћу Мостарце, да заједнички не клону у потпомагању своје ерпске школе. (Брату говорнику имали бисмо примјетити само, што је у току говора напоменуо, да је св. Сава умро 14. јануара, док је он умро 12. јануара а успомена му се слави 14. јануара). Пошље поздравног говора отпјевало је друштво царску химну, а иза ње отпјевана је светосавска пјесма врло вјешто и складно. „Пјесму старог ерпског мача“ декламовао је Данило Бајат, ученик ерп. школе са таквом слободом и вјештом гестикацијом, да ту не бијаше никога, ко му се дивно није. Пјесма „језерце“ по композицији М. Топаловића прилично је отпјевана. Пошље тога ступи на позорје мала ђевојчица Ана В. Шоле — прави анђелац, те нам је декламовала пјесму „малена сам“ са таквом пријазношћу да је се од милине не можеш нагледати. Ту је одмах на позорници лијепом лутком обдари госп. генерал Војновић. Пјесна „Хај“ отпјевана је добро и без

приговора. Госп. Јевтан Радуловић са декламацијом „пут у Горњак“, ма да није баш свуда одговорно декламатарским захтјевима, ипак је показао да је имао воље и труда. Пјесне „спаваш ли“ и „оштре су наше сабље“ испале су на опште задовољство и праћене су силним плескањем публике, што је пјеваче принудило, да су пошљедну пјесму и по други пут отпјевали. По свршетку првог дијела прочитао је г. Лазо Милићевић поздравне телеграме, који су тога дана друштву стигли.

Након подужег одмора настао је други дио забаве, у коме је најзанимљивији био представљени позоришни комад „Ђурађ Бранковић деспот ерпски“. Комад је тако дивно и умјетно одигран, да су вриједни судјеловачи публику забавили и управо рећи изненадили. Овђе управо не би знао човјек кога више да похвали. Сви су играли лијепо и красно, да се тако што није могло од њих очекивати. Види се да нијесу жалели ни труда ни времена, да само што крајније испадне комад. Особито су публику изненадили главнија лица и то г. Владимир Билић у великој и тешкој улози Ђурађа Бранковића, г. Владимир Радовић у улози цар Мурата, гђца. Милка Јелића ерп. учитељица у улози несретне и биједне Маре и г. Душан С. Билић у улози Гргура. Могли би примјетити, да се „шаптач“ прилично добро чуо, што није потреба била. Исто су тако у очи пале оне дуге и досадне почивке између сваког чина у позоришном комаду. Нека нам је дозвољено учинити овђе још једну примједбу. Комад и ако је испало сјајно и преко сваког очекивања, ипак по нашем скромном мишљењу није одговарао значају саме прославе нити га је требало узети приликом тога дана. Јер сам је комад доста тужан, а осим тога у њему се некако не огледа баш најбоље ни прави карактер Српкиње. Заслужује спомена, да је у позоришном комаду судјеловала и једна гопођица римокатоличке вјере — Милка Човића. Хвала јој на њезином родољубљу! — Пошље комад отпјевано је „Бранково коло“ на опште задовољство. Иза свршеног другог дијела био је подужи одмор, а након тога је г. Мићо Мандић по кратким почивкама пјевао уз јавор — гусле ерпске јуначке пјесме причајући Србадији „што је негда било“. Забава је у најљепшем реду трајала све до 3 сата пошље по ноћи, а тада се сви весело дома разиђоше.

Овако вам ми у пријестолном граду наше миле и јуначне "Херцег земље" прослависмо ове године успомену највишег епископа просвјетитеља и учитеља. Он је мислио, да је не само уљудно и право и праведно изјавити највишу благодарност како господи одборницима и државном короруу г. Бошняковићу, тако и осталој браћи Србима и Српкињама, који су судјеловали у овој прослави не жалећи ни тјелесне ни материјалне жртве само да што ејајније "бежећа" испане. Па занста труа им је уродно богатим народом.

Свето-савска прослава у српско-православном богословском заводу у Ревелу 14. јануара 1890.

Српски правослазни богословски завод у Ревелу прославио је и ове године достојно своје крсно име просвјетитеља епископа св. Саву.

Богословска младеж била је тога јана веома весела и необично одушљивена, ејајални се живота и великијех дјела светитеља епископа, најоличнијег човјека својег народа. Ова радост младих људи, уљачао је силан народ, који је дошао из околних села, да присуствује саужби божијој и да чује коју о својој прошлости и о својим претима, постојаним борима за крст часни и слободу зајатну.

По свршетку богословске литургије, коју је осликујемо мали свештеник, а свршавајући богословај г. Л. П. Ожеговић, кренула се литија у заводне просторије, гдје је било све приутовљено за освешћење војине. Народа је толико било, да су све просторије заводне, препуњене биле. Војину је осветио и прелио кривојером свештеника Ожеговића, а у присуству наставничког особља и ђачког збора. По свршетку војине, ступио је мали свештеник Ожеговић и изговорио ову бесједу :

Поштована господо настављанини, Арага браћо и државни и ли мили српски родеј!

Кај је Бог шео да новеје српски народ српчиној брљудности, тага му је послало св.

Саву — сина Стевана Немане, кога данас ми јато српство прославља као свог просвјетитеља, учитеља и покровитеља. Св. Савва је сву своју бригу обратио на то, да под свој упозна науком Христовом, да му разум просвјетли, епископавај топати и да га у једно тијело епоји коном тубави христјанске. Так за то га и видимо како обилази све српске земље у нарест, те учи и проповједа, свуда нукан поредак уводи, видимо га како поставља 12 владика као 12 апостола, да народ у вјери утврђује и на добродјелачи упућује; осим тога, видимо га како најстајније свога брата — Стевана Првовјешчанол сам бадосиља и вјенчава на српски престо у манастиру Мачи, да се знаде на коме је царство, да не буде више отимања око круне и престола, а отимањем царога, неслоте, немра и ратована, што народе тази и упронашћује; најпошље видио га како ејајелује свога баду, браћу и братице, да своје брато не троше на напаче ни на брљаване, ни на сабље ни на копља бојна, већ да с братом подвизују првеје и манастире, ове вјечне куће, ће се народ екупљати, да се учи како треба по закону божијем живити, да српчан и нарпедан буде. И тек оа времена св. Савве вијомо српску мнјилу у рускама српским, оа времена св. Савве поставе народ српски не само јуначан, већ побожан и добродјелачан, па е тога српчан и нарпедан и коа дрљитих народа чувен и уљачен; оа времена св. Савве поникоме у земљи српској као по брљитијим крајини најстори: првеје и манастири, а у њима

И овогодшном бесједом показали су Срби Мо-старци, да знају и умилу шћенити дјела својих великана; овијелтали су образ пред Српством и свијетом; аали су уљача осталим мјестима Боене поносне и кршне Херцеговине и покавали су, да се све може, само кад се хоће!

Тако Србајно Арага еложно и у брљуде, па ће све бити свијетло и добро, што је на спас, корист и добитак Српства!

П. Ј. П. Ђ.

појаше народ пјесме у славу Божију, на своје језику, слушахе св. литурђију и слово божије од свештеника свога народа и племена и цијеливаше цијелокупне остатке својих светитеља и добротвора народних. Дивне ове задужбине наших побожних крајева и царева заостале су већином и до данас по разним крајевима српским, те као живи свједоци проповједају цијелом свијету, да је било негда вријеме кад смо царовали.

Истина, царовали смо, јер смо били своји а у својој земљи, и царство је наше пружало границе на далеко и на широко и сваким даном расло и множило се у толико више, да је силни цар Душан већ био пошао да од лукавих Грка освоји горди Цариград — кључ цијелог свијета, — те да тијем препријечи дивљим Турцима пут у Јевропу, који су баш тада у њу почели упадати. — Ово је било најсвјетлије доба историје српске. — Ал' на жалост брзо се помрачи и на зло окрену. Душан у том свом походу напрасно умрије у најљепшем добу свом, а Срби оставши без своје поглавице или се не знадоше или не шћедоше помоћи. — Док је међу великашима и народу владала слога и мир; док је круна, коју је св. Савва осветио прелазила са оца на сина — дотле су Срби били снажни чувени и у свему напредни; а да су и даље остали вјерни томе старом аманету, занета се наше царство не би нигда растурило. Но Срби се поцијепаше у најоскудније доба заборавише на слогу кад им је најнужнија била, а њих остави срећа, која им се више не поврати.

Одако бездушни Вукашин уби нејаког Душановог јединца Уроша и попе се на окрвављен просто српски, од тога доба почела се величина, слава српска гасити, док се под царем Лазарем на бојном Косову саема не угаси! И Срби некад онако силни и славни посташе у својој кући туђи робови, или се расијаше у туђе земље, те данас сузним очима спомињу своју сјајну прошлост у пјесмама, и наричу за својом царвином онако, као што некад нарицаше и плакаше заборављени народ јудејски на рјекама вавилонским. — Но, жив народ као што не треба, да се у добру понесе, тако исто не треба ни да се у злу поништи, него треба да се поузда у Бога и да корача са напретком времена својој љепшој будућности. А шта је нужно, да у напредак пођемо? Данас нема међу нама св. Савве да нас за руку поведе и упути кано оно у доба

Немањино — у доба дјетињства српског; тјело је његово бездушни Турчин одавна спалио и у пепео претворио, а дух његов много раније одлето је у небесне висине, да се тамо за свој српски род Богу моли. Но дух његов задахнуо је многе родољубе, да народ на добро уче, а овим духом заднут, и ја вам данас желим објавити, шта затражује од нас св. Савва, па да срећни и напредни будемо; дакле љубезни моји! послушајте жељу нашег св. Савве:

1). Прије свега, — Срби браћо! — чувајте и поштујте своју православну вјеру, као највећу светињу, јербо је наша вјера — вјера спасавајућа, т. ј. нема спасења, нема царства божијег за онога, који није члан истините православне вјере;

2). Чувајте и поштујте љубав и слогу међу собом, јер без овога ни вјера нема важности;

3). Чувајте и поштујте народност своју — српско име, коме је св. Савва темељ осветио?

4). Ви очеви и мајке, сестре и браћо! поштујте нашу св. православну матер цркву; долазите у њу са својом дјечицом сваке нећеље и празника, слушајте св. Јеванђеље, науку нашег Искупитеља, која проповједа једнакост свију људи на земљи;

5). Срби браћо! чувајте и поштујте своје свештенике, као замјенике Христове на земљи, јер замисли и метни руку на душу Србине и брата хришћанине! — па се запитај, ко ти је вјеру и српско име сачувао у оно жалосно вријеме, кад ти се турска ћорда над главом вијала? — Сигурно, нико други до свештеника, који је са главом у торби носио под пазухом божију књигу, и поучавао те закону божијем, да не клонеш духом, да не губиш наде на боља и сјајнија времена, што смо хвала Богу и дочекали;

6). Гајите у срцу свом пламену љубав, оданост и послушност према Његовом ц. и крап. Величанству Цару и Краљу нашем Францу Јосифу првом, као и према његовим властима, међу којима прво мјесто заузима Висока Земаљска Влада наша, која се родитељски заузима о нашем напретку; имајте дакле на уму, да је царска власт на земљи видимо представништво божије власти. — Тако вели св. писмо.

Но вријеме је браћо, да завршим своју бесеједу, која је можда и подужа била. Оппростите

ште вас и оволико задржах! Ваша љубав другови моји, — примиће мислим моје ријечи братски и извиниће недостатке моје, јер сам с вама заједно почетник у говорништву. А сад ме помозите у молитви, да као свештеник и друг ваш умолим Свевишњег Бога, да благослови овај једини српски васпитни завод цијеле Босне и

кршине Херцеговине, да у њега из године у годину улазе спремнији, а излазе од нас далеко мудрији, вјештији и родољубивији питомци у славу народа нашег, у славу и чест Високе наше Владе, на дику нашијех овоземних Митрополита, а понајвише на дику и вјечити понос наставника нашијех, — амин.

Статистички преглед ученика српско-православне богословије у Рељеву школске године 1888|9.

Уписаних ученика				Спадају по дијецезама								Од којих су			Према томе остало је до краја године			Примједба		
				сарајевској		мостарској		зворничкој		другим										
разред	редовних	ванредних	укупно	редовних	ванредних	редовних	ванредних	редовних	ванредних	редовних	ванредних	укупно	умрли	искључени	сами остали	укупно	редовних	ванредних	укупно	
I.	10	4	14	6	2	1	2	3	—	—	—	14	1	—	—	1	10	3	13	По закључку школске године 9 су ученика одпуштени, пошто редовно свршише своје науке. Један ученик у I. разреду поновио је годину.
II.	22	1	23	13	—	5	—	4	—	—	1	23	—	—	—	—	22	1	23	
III.	8	—	8	2	—	4	—	2	—	—	—	8	1	—	—	1	7	—	7	
IV.	9	—	9	3	—	3	—	3	—	—	—	9	—	—	—	—	—	—	9	
Укупно																			52	

Књижевне вијести.

Лакоумни. Роман Барона Николе Јожике. С мађарског превео Теодор Прокопчанија. Свеска 204 и 208 (књига I. и II.) народне библиотеке Браће Јовановића у Панчеву. Цијена свакој свесци 16 новч.

Прослава 25 годишње свештеничке службе протојереја Алексе Илића, пресједника конзисторије биоградске и уредника „Хришћанског Весника,“ одржана 6. јуна 1888 године у Биограду. — Панчево 1889, штампарија Браће Јовановића у

Панчеву. 8. на, стр. 68. Са сликом јубиларевом. — У овој књизи описан је живот и рад проте Алексе Илића поводом прославе његове свештеничке 25 годишњице и 10 годишњице његова часописа „Хришћанског Весника.“ Ту су штампани и писмени и брзојавни поздрави који су са разних страна стигли слављењуку.

Витез, лист за српско витештво и привреду, под највишом заштитом Њ. В. краља Александра I. издаје у Шапцу Коло јачаха „књаз

Михаило,“ уређује Милосав П. Куртовић, стални сарадник је Милодраг П. Деспотовић, главни администратор је Рајко Л. Стојићевић а за граничну преписку Коста П. Куртовић. Лист излази 1, 10 и 20 сваког мјесеца, а цијена му је за Србију 6 динара, а за стране земље 8 динара, један број 20 пара. Претплата (се шаље администрацији, а рукописи уредништву.

Гласник земаљског музеја у Босни и Херцеговини. Уредник Коста Херман владин савјетник. Година 1889. књига IV. Садржај:

1. Српско-православна црква светих Архангела у Сарајеву, приопћио парох † Симеон Чанковић. 2. Осми међу народни конгрес оријенталиста у Штокхолму и Кристијанцији, приопћио уредник „Ватана“ Мехмед Хулуси. 3. Вјетреница — пећина у Завали, приопћио игуман Христифор Михајловић. 4. Јанковића разбојнице, или сватовско гробље на Брезовцу, приопћио Петар Мирковић. 5. Мали и велики град, приопћио Петар С. Иванчевић. 6. Црнице о животу гмазова, који живе у Босни и Херцеговини, од Отона витеза Томасинија. 7. О уроцима, од Леполда Глика. 8. Босанчица, принос босанској палеографији, од др. Ђуре Трухелке. 9. Напутање за свету проскомидију у завалском општаку, приопћио Вид Вулетич-Вукасовић. 10. Нова врста парнидарума (врста зарезника корњаша), (*Parnidarum species nova e Bosnia et Croatia*), од А. Куверт-а. 11. Лијечништво по народној предаји босанској и по једном старом рукопису, приопћио др. Ђиро Трухелка. 12. О неким ендемичним биљкама у окупираним земљама, приопћио Фрањо Фала. 13. Гдје у Босни и Херцеговини има дојако опажаних врта из рода патака (*Anatidae*) и куда се шире, од Отмара Рајзера. 14. Извадак из летописа Фра Николе Лашванина, приопћио др. Ђиро Тру-

хелка. 15. Различно: Стара хамајлија из Лијевна, приопћио Коста Херман.

Приповијетке Николе В. Гогоља. Свеска 206. (књига IV) народне библиотеке Браће Јовановића у Панчеву. Цијена 16 новч.

Историја Јеврејскога народа. Сачинио Павле Кењџалц, светођурђеВСКИ архимандрит. Превод са црквено-словенскога. Свеска 205 и 207 209 (књига I. II и III.) народне библиотеке Браће Јовановића у Панчеву. Цијена свакој свесци по 16 новч.

Домаћин лист са сликама за цјелокупну пољску привреду и кућевне потребе. Власник и одговорни уредник др. Ђорђе Радић. Излази у Београду 2 пут у мјесецу; стаје на цијелу годину 2 ф. 50. Претплату ваља шиљати у Нови Сад г. Арси Пајевићу.

Домаћи лист, излази у Сомбору свакога 1 и 16. у мјесецу Уредник, власник и издавалац је: Стеван Коњовић учитељ. Стаје на цијелу годину 2 фор.

Српски свештеник у Карловачкој митрополији. Његова спрема, дужност и награда. Написао и издао Ј. Даниловац. Нови Сад. Штампарија српске књижаре Браће М. Поповића 1890. Има страна 96. са овим садржајем: Предговор. — Карловачка Богословија. — Св. Синод и питање о квалификацији за ступање у Богословију. — Стипендија за изображење професора Богословје. — Патријарашка библиотека у Ср. Карловцима. — Преустројство Богословије. — Неколико примјера о свештеничкој дотацији. — Ријеч на завршетку. — Додатак I.: Нацрт предлога за уредбе о парохијама и свештеничкој дотацији. — Додатак II.: Нацрт предлога за уредбу о јерархијском свештеничком мировинском фонду. Цијена је овој књизи 65 новч.

Разно.

Прилог цркви. Станко Билић, тежак из села великог Тичева, а из парохије „Поповићи,“ пошешен за свету цркву своју а из искрене побожности Хришћанске даровао је 6 дуката у злату за цркву у Прекрају-Унцу. Бог га живио!

Богојављенска литија у Сарајеву, извршена је ове године исто онако као и прошле. Вријеме

је било угодно па и народа било је више него прошле године. Осим тога ове године учествовали су и богословци православног завода рељевског са својим наставницима, те су како у цркви тако и у литији лијепо пјевали на измјенце са овдашњим нашим пјевачким друштвом „Слога.“

Богојављенска свечаност у Мостару. Познато је, да је свуда у васколиком православном свијету од свију светковина Богојављенска свечаност највеличанственија. Па и код нас је овђе ова свечаност јучер сјајно и у најбољем реду извршена. Вријеме је било лијепо и угодно да је више личило на љето но на зиму. У цркви се почела јутрења рано, те је и литургија била свршена до 7^{1/2} сати. У цркви је било ерпеког свијета и сувише, па није фалило ни браће друге вјере, јер и они бијаху дошли, да се науживају гледањем наших красних обреда и церемонија.

Свечану је литургију одслужио преосвећени госп. митрополит Серафим са мјесним свештенством, а на литургији је пјевало ерпеко пјевачко друштво „Гусле“ под управом врлог коровође г. Младена Бошњакковића. Служење архијерејско, дивни православни обреди, милозвучно појање пјевачког друштва, све је то пријатно потресало сваку душу у цркви и покретало на праву побожност.

При оваковој рајској красоти чија се ерпека душа не би загрјјала милином и радошћу; чије се срце ма и најтврђе било не би тада растворило помишљајући на добродјетељи; који ли се Србин при оваковој блаженој тишини није мислима узвио у највише регионе упирући сузним очима погледе своје и очекујући еда ће му један пут сијнути зрачак наде; најпошље који ли се Србин није тада сјетио многих претрпљених биједа и невоља, зала и несрећа, што нас вјековима учише: „да је Србину у трпљењу спас?“

При крају литургије бијаше дошла и пред црквом се упардила једна чета војника са војничком музиком. У цркви пак бијаше заступљен цвијет војничких и грађанских власти. Кад се литургија свршила брујање звона са саборне цркве и пуцњава топова са бедемз од „сараја“ огласише полазак литије, која се уз свирање музике и пјевање пјевачког друштва у лијепом реду упутила из цркве на нови мост ради водоосвећења. У литији на првом реду бијаше крет са црквеним, ерпеким и царским барјацима; за овима је ишла школека младеж ерпекских мушких и женских школа и трговачке школе; за њима музика и чета војника; иза војништва ђеца са чирацима и рипидама; па онда свештенство са митрополитом, који је у једној руци носио крет, а у другој жезал; за свештенством ишли су бригадир генерал Фуке и генерал

Војновић са окружним предстојником бароном Бенком, а за овима остали официри и чиновници са многијем народом. Литија је кренула низ „суводолину“, па „главном улицом“ и кроз „средњу улицу“ према Неретви на „мост Фрање Јосифа I.“ На сред моста освећена је водица уз одговарање пјевачког друштва. За вријеме водоосвећења почасна војничка чета пуцала је неколико пута, а за њом су топови престано грували.

По освећењу водице литија се вратила „средњом улицом“ и свратила се пред зграду окружне области, гдје је застала. Ту се изговорила „јектенија“ и отпјевала царска химна, па се одатле литија упутила „главном улицом.“ На измаку „главне улице“ како се скреће уз „суводолину“ оставише литију сва господа официри и чиновници и ту се преосвећени г. митрополит с њима опростио захваливши им на почасти, којом су увеличали ову црквену-народну свечаност. Одатле литија пође уз „суводолину“ новој цркви пред којом је г. митрополит благословио војнике и сав присутни народ, и с' тијем се заврши ова красна свечаност.

Нек нам се не замјери имали би примјетити, да би литија још сјајније изгледала, да је она касније а не онако рано кренула и да је госп. митрополит ишао под „небом“ као што је то суђе обичај; нашу општину не би много стало, кад би вебо набавила а оно би у овакој свечаности био зачин. Још нам је у очи пало свраћање и заостајање литије на путу пред зградом окружне области, јер нам то некако наличи на оно застајање римо-католичке процесције на „Брашанчево.“ Напошљетку чини нам се, да би приличније било, да литију при повратку допрате сва господа официри чиновници управо до цркве, а да је не остављају скоро на по пута. — Овако вам ми ове године проведосмо богојављенску свечаност, а дај Боже да је скорим у ерпекој заједници још достојније и свачаније прославимо!

Мостар, 7. I. 1890.

П. П. Ђ.

Циркулари (окружнице). Православна духовна власт у сусједној нам краљевини Србији издала је на подручју целокупно свештенство окружнице нижег садржаја, које смо по важности својој извадили из „Хришћанског весника“ и овдје их доносимо: Прва окружница од 20. 12. 1889 број 1950 гласи: „Из римске католичке цркве пре-

шао је обичај, да се у нашим црквама унутра употребљава у светоме олтару звонце и да се звони онда, када се најважније врши свештенодјејство и хљеб и вино претвара се у тајну спасења у тјело и крв Христову, онда када се пјева и молилтиса **Боже нашъ и Достойно естъ.** Пошто оваквога обичаја нема нигдје на истоку по православним црквама; то јављајући за ово српском православном свештенству, препоручујемо, да се звонце на досадањи начин не употребљава и да се звони овим малим звонцем у олтару, него само на звонари обично кад се пјева „**Достойно естъ.**“ Друга окружница од 20/12 1889 број 1952. гласи: „Од неког времена почела се уносити у Србију иконе католичког и унијатског изгледа, и овакове слике противне православљу — продају трговци, књижари и разносачи нашем народу као иконе православне. Нашли смо за потребно и корисно светој вјери, обратити нашем свештенству особиту пажњу, да не допушта овакове иконе ни у црквама, ни по домовима хришћанским. А да ли је икона противна православљу, то се може познати прво из потписа на туђем језику, друго из тога, што су свеци типа рамскога, обријани, или на врху главе теме обријано, са одјелом, које се не употребљава у нашим црквама и позитуром западњаштва, на кољенима и са склопљеним рукама. Како по своје свештеничком позиву, тако и по овом нашем налогу, право-

славно српско свештенство има ради очувања народа у православљу дјествовати поуком, савјетом и влашћу, да се противне нашој цркви слике под именом икона не купују и не држе у Србији ни у црквама ни у домовима српског народа и т. д.“

Срби у Брчкој сложили се на позив свога честитог архипастира и митрополита Дионисија и прибрани између себе до 7000 фор. те ће тим да украсе своју православну цркву из нутра. Шта може слога и споразум! Шака људи — њих 90 на броју, — скупише оваку лијепо своту за племените цијели, а да шта би могао онда народ створити, кад би био слојан и одушевљен. Умудри их и сложи их Боже, као и Брчане! Слава вам браћо. („ж. с“).

Српско-православно пјевачко друштво „Слога“ у Сарајеву имало је 30. јануара о. г. своју главну скупштину. На скупштини било је 70 чланова. Послије пресједникова поздрава и извјештаја тајникова о раду друштва, поднио је благајник свој извјештај, из кога се могло дознати ово: Приход је био 1117 фор. а расход 724 фор. — чист приход 393 фор. и 40 новч. У прорачуну за ову годину уврштено је мала свота од 730 фор. за приходе а 622 фор. за трошкове. Даље је скупштина установила да се 100 фор. могу подијелити као потпора сиромашним члановима. За ликовођу изабран је учитељ Коста Травањ с 200 фор. награде на годину. При крају изабрат је тајним гласањем одбор друштвени.

Произведени.

Пахомије Николајевић, парох Височки, произведен је 17 Децем. 1889 за протосинђела. Његово високопреосвештенство г. митрополит Георгије благоизволео је својим актом од 17 децем. 1889 год. Број 2090 упутити високопреподобном О. Пахомију следећи декрет: „Као ревног служитеља Христове цркве, који је

кроз толико дуго вријеме, и у најтежим околностима за цркву и народ до дубоке старости истрајао, — наградили смо Вас тиме, што смо 17 т. м. при Божественој Архијерејској служби у старој сарајевској цркви произвели вас за протосинђела“ и т. д.

Одликовани.

Миле Марјановић, парох Ребровачки, одликован је „Црвеним појасом“, актом Његовог високопреосвештенства г. Митрополита Георгија

од 10 децем. 1889. Број 2074. овога садржаја: „Уваживши ваш труд и настојање око подигнућа и градње нове „Ребровачке“ цркве, која

се у вашој парохији налази, — награђујемо вас тиме, да можете носити **црвен појас**; у нади да ћете ревном свештеничком службом и у будуће то одликовање оправдати, и Нашу наклоност трајно одржати“ и т. д.

Коста Ковачевић, парох Приточки, одликован је „**Црвеним појасом**“, актом Његовог високопреосвештенства г. Митрополита Георгија од 15 децембра 1889. Број 2165 овога садржаја: „Пратећи ваш рад на књижевном пољу, а знајући да тачно и савјесно вршите свештеничке дужности, овијем вас за то одликујемо, дозвољавајући, да можете носити **црвен појас**. Надати се, да ћете својим добрим понашањем очувати Нашу наклоност, те у будуће још бољу ревност и дјелатност развијати у Винограду Господњем“ и т. д.

Дамјан Николић, парох Нишићи (сарајски протопрезвитерат) одликован је „**црвеним појасом**“, актом Његовог високопреосвештенства г. Митрополита Георгија од 25. јануара о. г. број 169. овога садржаја: „Цијенећи ваше примјерно владање, вашу ревност према нашој православној вјери и матери цркви, и ваше пожртвовање у вршењу ваших свештеничких дужности у парохији, међу повјереном вам паством: — нашли смо се побуђени **одликовати вас црвеним појасом**, и дозволити вам да га с Нашим благословом можете носити.“

„Очекујући у слаткој нади, да ћете и у напријед вашом свештено-пастирском и учитељском енергијом и позивом, како у парохији вашим моралним владањем, тако и у свештеничким сједицама,¹⁾ милост и благонаклоност духовне власти оправдати и непоколебљиво сачувати и т. д.“

Прокопије Дамјановић, парох Илијашки, (височки протопрезвитерат) одликован је „**црвеним појасом**“, актом Његовог високопреосвештенства г. Митрополита Георгија од 1. фебруара о. г. број 189. овога садржаја: „Цијенећи ваше примјерно владање, вашу ревност према нашој православној вјери и матери цркви, и у вршењу ваших свештеничких парохијалних дужности међу повјереном вам паством, а уједно осведочивши се о вашој свесрдној заузимљивости и пожртвовању око тамошње српско-православне школе, која је вашим настојавањем подигнута и коју и сада

подржавате и о њој се и данас енергично старате са сваког гледишта — нашли смо се побуђени **одликовати вас црвеним појасом** и дозволити вам архијерејским благословом да га можете носити.“

„Надајући се унапријед да ћете и у будуће вашим примјерим моралним владањем и ревношћу оправдати и сачувати благонаклоност и повјерење духовне власти у свима вашим свештено-пастирским одношајима, и тиме стећи и веће одликовање и т. д.“

Гавро Стојнић, свештеник и управитељ манастира Гомионице, одликован је „**црвеним појасом**“, актом Његовог високопреосвештенства г. Митрополита Георгија од 2 фебруара о. г. број 201. овога садржаја: „Цијенећи вашу ревност, коју за ово кратко вријеме показасте управом повјерене вам св. обитељи Гомионице, па и у напријед надајући се да ћете још боље вашом мудрошћу управом унаприједити ту стародревну св. обитељ у сваком економном погледу, и крај исте временом и вјероисповједну српску школу подигнути; да ћете исправно као и до сада водити рачуне о покретном имању и исто имање сваке године умножавати и ову духовну власт о свему тачно и опширно извјештавати о приходу и расходу: — тога ради нашли смо се побуђени одликовати вас **црвеним појасом** и дозволити вам архијерејским благословом да га можете носити.“

Препоручујући вас покрову свевисшега Бога, желимо да и у будуће вашим примјерним владањем и ревношћу оправдате и сачувате благонаклоност и повјерење духовне власти у свима вашим свештено-пастирским дужностима, а тиме да стечете и веће одликовање, и т. д.“

Симо Бјелајац, парох Маглајски и надзира-тељ протопрезвитерата, одликован је „**црвеним појасом**“, актом Његовог високопреосвештенства г. Митрополита Георгија од 3. фебруара о. г. број 207. овога садржаја: „Увидивши и освједочивши се о вашем тактичном и умјетном управљању протопрезвитератом маглајским, и обхођењем са подручним свештенством, а уједно цијенећи ваше примјерно владање, вашу ревност према нашој православној вјери и матери цркви, и у вршењу ваших свештено-пастирских дужности међу повјереном вам паством, — нашли смо се побуђени **одликовати вас црвеним појасом**

¹⁾ Јер је председник свештеничких сједица сарајевског протопрезвитерата.

и дозволити вам архијерским благословом да га можете носити.“

„У слаткој нади очекујемо да ћете и у напријед вашом свештеничком енергијом и позивом, како у протопрезвитерату, вашој парохији

тако и у свештеничким сједницама, и моралним владањем милост и благонаклоност духовне власти оправдати, и непоколебиво сачувати, те и веће одликовање моћи получити и т. д.“

Чит у љ а.

† Раде Убавић, свештеник и бивши парох из Пецке (Герзовачког протопрезвитерата), преселио се у вјеност 17 новембра 1889, год. а 18 истог опојан је и сахрањен је од тројице свештеника.

Покојник је рођен у Брду-Пецкој 1800 г. Рукоположен је 21 маја 1824 г. за ђакона а 25 и. м. и год. за свештеника у Медној (Вар. вакуфског. протопрез.) од епископа Глигорија.

Прије 25 година дао је оставку на парохију, јер је био немоћан и неспособан са здрављем, да извршује свештеничко-пастирске дужности у парохији и међу паством.

† Хаџи Ристо Новаковић, почасни протојереј и парох Паљанеки (Пале, сарајевског протопрезвитерата), након једномјесечног а тешког боловања преселио се у вјечност 9 децембра ноћи 1889 а 10 истог опојан је од Њег. в. преосвештенства г. Митрополита са 10 свештеника, а потом је сахрањен у Кошевском гробљу, гдје је покојника допратио многобројни народ уз мило звучно појање овдашњег црквеног пјевачког друштва „Слоге“.

Покојник је рођен у Сарајеву 7 Новембра 1821. Рукоположен је за ђакона 20 јулија 1848. а за свештеника 21. и. мјес. и. год. од Митрополита Игњатија. Произведен је за почасног проту 25 децембра 1877. год. од Митрополита Антима.

Иза себе оставио је своје сину и остарелој попадији прилично покретног и непокретног имања, које је не од парохијалних прихода него бавећи трговином стекао и од својих прешаственика наследио.

Био је дарезљиве руке и сиротињу је подпомагао.

† Ананије Рељић, парох Влашквачки (протопрезвитерат Бос. Костајнички), последије кратког боловања преселио се у вјечност 23. децембра

1889 год. а сутра дан 24. истог тјело покојниково опојано је од тројице свештеника и до ладног гроба у Влашквачима спроведено.

Покојник је рођен 10. фебруара 1822 у Цикотима. Рукоположен је за ђакона 15. августа 1849 а 16. истог мјесеца и године за свештеника у Сарајеву од Митрополита Игњатија.

† Прокопије Јанковић, јермонах и настојатељ манастира Дужи, умро је 5 јануара о. г. Рођен је у Дубочанима (Херцеговина, котар Билећки). Рукоположен је за ђакона 13. априла 1866 а за јермонаха 14. истог мјесеца и године од Митрополита Прокопија.

По смрти архимандрита Мелентија Перовића именован је за настојатеља манастира Дужи 15. јуна 1887 год. Био је поштена карактера, благе и добре нарави. Цркву и народ је вјерно послужио, вршећи своју дужност свесрдно без притворства, те због тога у народу је стекао поштовања и био је омиљен.

Од дуже времена патио је од сушице, која га и у гроб свали.

† Ђорђе Миљуш, парох Љубински (протопрезвитерат приједорски), последије кратког боловања преселио се у вјечност 9. јануара ове год. Рођен је 16. априла 1855 год. у селу Врбашкој (кот. Бос. Градишки). Рукоположен је 13. септембра 1874 год. за ђакона, а 14. истог мјесеца и године за свештеника у Сарајеву од Митрополита Антима.

Иза себе оставио је старог оца и вјерну супругу са 5 нејаке дјецe у сасвим лошем материјалном стању.

На 10. јануара о. г. покојник је од почасног протојереја приједорског уз судјеловање тројице свештеника опојан и у пратњи ученика и ученица српске приједорске школе са учитељима уз многоброј покојникових парохијана из села, са дијелим становништвом српским мјеста

Љубије, — Ђе се је видило и р. католика, спроведен и покрај јужне стране цркве љубијске сахрањен. Послије спијела у цркви пречасни протојереј Зеленика рекао је неколике утјешене ријечи, а на гробу опростајни говор држао је учитељ народне школе г. Угриновић.

Покојник био је одликован Њег. ц. и кр. ап. величанства „Крстом са круном“ за заслуге.

† **Љубомир Стојчевић**, свршавајући ученик срп. правосл. богословског сјеменишта на Рељеву, преминуо у првом цвијету младости своје, на почетку мудрог хотења и школског рада свога у 22 години живота, у селу Гор. Жабару.

Љубомир Стојчевић родио се у Г. Жабару селу које припада котару Градачцу. Основне науке свршио је у Брчком, па је за тијем отишао у Нови Сад, гдје је с' одликом свршио четири разреда српске гимназије. Његови родитељи цијенећи свештенички чин (сам отац му је свештеник) послаше га овамо, да изучи богословске науке; не на жалост побољевао је више пута од првог па све до свршетка трећег разреда. Али вођен свијетлијем разумом, подупиран крјепком и челичном вољом, која се није знала никада уморити, покојник се трудио и врло тачно своје задатке отправљао све до свршетка треће школске године. Кад је свршио трећи разред с' одличним успјехом, као и два прва, осјетио је и сам своју слабост, осјетио је своју изнемоглост и тешкоћу, те се захвалио на благодјејању, које је у овом заводу уживао и отишао кући својој у цијели, да нарушено здравље поправи. Много је тражио лијека својој грудној болести; али му ништа не помаже, него у наручју својих родитеља издану, не навршив ни 22 године.

Покојник је био даровит, а при том имађаше и остале красне врлине, које су учиниле да ће слика његова остати дуго времена у душама његових другова. Тако бијаше он весела темперамента, ведро чела и побожне душе, бијаше мирољубив, надахнут правим српским духом, а показиваше се у суђењу као изванредан. Заслуге људске не морају увијек бити такве да се у историју златним словима забиљеже, **оне могу бити у срцима људи**, и отуда оно дуго сјећање за незаборављеним губитком.

Како врлинама, које га одликоваху, јер бијаше правдољубив и искрен друг, који за вријеме свог овдашњег бављења ником на жао не учини, тако и својим општим понашањем,

задобрио бијаше велику љубав, како од свију другова, тако и од стране свију овдашњих наставника. Према првима се свагда као најбољи и најискренији друг показивао, а према другима као послушан син и вриједан ученик. Колику би корист са својим трудом и знањем могао учинити нашем народу, сваки ће који га познаје добро знати.

Овај догађај мислим да ће изненадити и оне наше другове, који сад нијесу у овом расаднику; али знам, да Љубомира не ће ни они лако и брзо заборавити, него ће се свагда сјећати и помињати га, јер: „Добро име остаје до вијека“ — вели премудри Сирах. И заста сваки од нас кад се сјети тог тужног догађаја, осјећа тежак ударац, који га изненада оптерети и да му повода, да се за навјек сјећа узрока због кога га снађе то велико невесеље, да се сјећа неизмјерне туге покојникових родитеља и жалости, која их у овом кратком животу снађе, и коју једино може умањити десница премилостивог Бога. О неизбјежива смрти чудан ти си дарак Божији! Кад размислимо о животу свом добро и смислено, кад се сјетимо, да Љубомир скоро с' нама бијаше, јуче заједно с' нама јеђаше и пијаше, а данас га већ није међу нама, него га ето црна земља покрива, увидићемо, да је живот овога свијета и сва блага његова нешто од сјенке немоћније и од сна варљивије; али опет: „Добро име остаје до вјека“.

Сад завршујући ово неколико ријечи у спомен незаборављеног друга Љубомира, заједно са свима осталим његовијем друговима велим: Нека је мир пепелу твоме врсни друже; нека је живи и свијетао спомен међу твојим друговима, које си свагда усрдно љубио и волио, и нека ти Господ подари рајско насеље.

Рељево.

Јосиф Кочовић

богосл. IV год.

† **Филип Шпадијер**, свештеник у Прхову у Сријему, преминуо је 12. јануара о. г., а сахрањен је 14. јануара на св. Саву уз многобројно саучешће не само мјесног, већ и околног народа. Филип се родио 13. фебруара 1844. год. на Цетињу у Црној Гори, Гимназију и богословију изучио је у Ср. Карловцима. За тим је у Сомбору свршио препарандију, гдје је био потпресједник Ђачке дружине „Вијенца.“ За тим је био у Сарајеву 9. година учитељ (1869—1878.) Из Сарајева је отишао у Сријем у село Петровић,

www.unilib.rs

гдје је био учитељ. Год. 1881. запопи се и буде двије године код свога оца, протопопа Јоке Шпадијера капелан, а 17. маја 1883. год. буде постављен у Прхову за свештеника, гдје је служио све до смрти своје. Сарајлије се добро сјећају Филипа Шпадијера, јер је био један од најбољих учитеља, а при том ваљан Србин и родољуб. Његови ученици, који су данас већ одрасли људи, врло се лијепо изражавају о њему. — Радио је доста на књижевном пољу, и то : у „Даници“ и „Јавору.“ Писао је као редован дописник из Сарајева, у „Гласу истине.“ У „Бачванину,“ календару од 1872. год. има његова повећа пјесма, у којој је опјевао див-јунаке црногорске, а за тим биографије 15 црногорских јунака. — Вјечан му спомен!

† Стеван Кнежевић

Православни епископ далматински и истријски, доктор св. богословије, витез гвоздене круне другог степена, командер ордена Франц-Јосифа, великокреник краљевско-ерпског ордена св. Саве првог степена, велико-креник црногорског ордена књаза Данила I. првог степена и т. д. послјије кратке и тешке болести, исповиједавши гријехе своје и примивши свету тајну причешћа, прешао је дне 28. јануара о. г. у 4 и по сахата по подне из овог у бољи живот, у 84. години живота. Свечани спровод са опијелом обављен је у четвртак 1 фебруара у 10 сахата прије подне по установљеном распореду.

Књижара Луке Јоцића у Новом Саду.

Препоручује црквеним општинама и ерпској православној публици своје велико стовариште свих црквених утвари као: Одежде. — Црне одежде при потреби погребна и ускршњег поста — Ђаконски стихара. — Небо од разних материја самота и свиље са позлаћеним ројтама и портом. — Црквени барјака I. од дуплог вуненог дамаста II. од чистог свиленог финог дамаста. — Богато израђени барјака са златом, сребром, и свилом извезеним. — Велик барјак названа литија, литија без круне и копча разноврсне израде, литија са круном и копчама целокупна израда. — Литија најфинијег дамаст голдрајха. — Школсклх барјака. Пантљика за исте барјаке. — Ђачки стихара различите величине. — Налоба. — Срачица. — Плаштаница (Христов гроб). — Спадајући делови за путир. — Копча (штица) за барјаке. — Чираци за часне трапезе. — Чираци за ношење за децу. — Ришиде с копчама уједно. — Кадонице. — Полилеји од стакла. — Окови за св. еванђелија. — Часне двери. — Путири са дискосима. — Бивоти. — Чираци позлаћени пред олтар. — Потохљобница. — Кандила за олтар. — Крстови за частну трапезу. — Крстови за барјаке. — Црквени фењери. — Вјенчанице (круне). Вертена за ђаке; даље печате са сликом храма и т. д.

Уједно се препоручујем поштованој ерпској публици, за израду свих позлатарских послова, као и за све у ту струку спадајуће радове, и израђујем као и ново. Тако исто јављам свима Срп. прав. цркв. општинама и старатељима, да примам све позлатарске послове, као: цркве златити и моловати.

Особито препоручујем сл. црк. општинама, да примам чишћење и позлаћивање окова на свetim Еванђелијама као и увез истих у кадифи и све што у књиговезачки посао спада са најумјеренијом цјеном. Цјеновник шаљем п. н. на захтјевање у крсто-плету бесплатно и молим сваког г. купца и познаника, да и оном ценовник дода, који буде вољан, да своје потребе набавити може.

Изашао је мојом накладом молитвеник са сликама под насловом: „Побожна размишљања“ при слушању свете литургије епископа Герасима Петровића. (Шесто поправљено и умножено издање).

Цена је: у платну са златорезом и позлаћеним корицама 2 фор.; у кадифи у три боје: првеној, плавој, или љубичастој 1 комад 5 фор., 6 фор.; 8 фор.; у слоновој кости сребром окован 12 ф.; и 14 фор. у коритњачним корицама (Schildkröte) 14 фор.; у бисер-шкољци (Perlmutter) 15 фор.;

У Н. Саду, 1890.

с поштовањем

Лука Јоцић, књижар.